Załącznik nr 2: Autoreferat

Dr Kamil Zajączkowski

Centrum Europejskie

Uniwersytet Warszawski

Autoreferat

Tytuł osiągnięcia naukowego:

Stosunki zewnętrzne Unii Europejskiej: studium przypadku relacji z państwami Afryki Subsaharyjskiej

SPIS TREŚCI

I. INFORMACJE O KANDYDACIE 3
1.1. Dane personalne 3
1.2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe 3
1.3. Dotychczasowe zatrudnienie w jednostkach naukowych 3
1.4. Nagrody, wyróżnienia i stypendia naukowe 3
II. GŁÓWNE OSIĄGNIĘCIE NAUKOWE 4
2.1. Tytuł głównego osiągnięcia naukowego – *Stosunki zewnętrzne Unii Europejskiej: studium przypadku relacji z państwami Afryki Subsaharyjskiej* 4
2.2. Struktura cyklu publikacji wchodzących w skład głównego osiągnięcia naukowego 4
2.3. Omówienie głównego osiągnięcia naukowego 7
2.3.1. Wymiar metodologiczny 7
2.3.1.1. Założenia, przedmiot, cel, pytania, hipotezy badawcze 7
2.3.1.2. Podejścia i metody badawcze 11
2.3.2. Wymiar teoretyczno-empiryczny 16
2.3.2.1. Teoretyczne i instytucjonalne podstawy stosunków zewnętrznych UE 16
2.3.2.2. Ekonomiczne stosunki zewnętrzne UE z Afryką Subsaharyjską 22
2.3.2.3. Polityczne aspekty stosunków zewnętrznych UE z Afryką Subsaharyjską 29
2.3.2.4. Polska a polityka UE wobec Afryki Subsaharyjskiej 32
2.3.2.5. Zakończenie 35
2.3.3. Wymiar praktyczny 38
2.3.3.1. Wyniki badań wchodzących w skład osiągnięcia naukowego jako efekt realizowanych grantów i projektów międzynarodowych oraz uczestnictwa w międzynarodowych lub krajowych konferencjach i odbytych staży (pobytów) w zagranicznych ośrodkach naukowych 38
2.3.3.2. Sposób upowszechniania wyników badań wchodzących w skład osiągnięcia naukowego oraz możliwości ich wykorzystania 40
III. INNE OSIĄGNIĘCIA NAUKOWO-BADAWCZE I WYBRANE OSIĄGNIĘCIA DYDAKTYCZNO POPULARYZATORSKIE 43
3.1. Pozostałe obszary zainteresowań naukowych 43
3.1.1. Unia Europejska wobec „rynków wschodzących" 44
3.1.2. Rola Polski w kształtowaniu polityki wschodniej UE na przykładzie Ukrainy 45
3.2. Doświadczenie międzynarodowe: pobyty badawcze i wykłady 47
3.3. Konferencje i seminaria międzynarodowe i krajowe 47
3.4. Projekty badawcze 48
3.5. Umiędzynarodowienie badań 50
3.6. Działalność dydaktyczna 51
3.7. Działalność ekspercka i popularyzatorska 53
3.8. Działalność recenzyjna oraz członkostwo w komitetach redakcyjnych i stowarzyszeniach naukowych 55
3.9. Działalność kierowniczo-organizacyjna 56

INFORMACJE O KANDYDACIE

1.1. Dane personalne

Imię: Kamil
Nazwisko: Zajączkowski
Adres e-mail: k.zajaczkowski@uw.edu.pl

1.2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe

- doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce – specjalizacja: stosunki międzynarodowe (tytuł nadany 29 września 2009 r.); obrona doktoratu z wyróżnieniem na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego (promotor: prof. dr hab. Dariusz Milczarek; recenzenci: prof. dr hab. Marian E. Haliżak; prof. dr hab. Arkadiusz Żukowski); tytuł rozprawy doktorskiej: *Ewolucja stosunków Unii Europejskiej z krajami Afryki Subsaharyjskiej*
- magister stosunków międzynarodowych (ocena bardzo dobra na dyplomie); Instytut Stosunków Międzynarodowych, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, 30 październik 2002 r. Praca magisterska napisana nt. *Ewolucja Parlamentu Europejskiego w systemie instytucjonalnym Unii Europejskiej* została przygotowana pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Antoniego Bogusława Mrozka.

1.3. Dotychczasowe zatrudnienie w jednostkach naukowych

- Od 1 października 2010 r. do 31 października 2019 r. adiunkt w Centrum Europejskim Uniwersytetu Warszawskiego (zatrudniony na podstawie mianowania na czas określony)

- Od 1 listopada 2009 r. do 30 września 2010 adiunkt w Centrum Europejskim Uniwersytetu Warszawskim (zatrudniony na podstawie umowy o pracę)

1.4. Nagrody i wyróżnienia

- **2018 – Nagroda zespołowa Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu** za oryginalne i twórcze osiągnięcia naukowe w roku 2017 – za monografię pt. *Potencjał gospodarczy i możliwości rozwojowe Afryki. Polska perspektywa*, PWE, Warszawa 2017 (autor 4 rozdziałów o objętości łącznej 6 arkuszy), nagroda przyznana 18 października 2018 r.
- **2016 – Wyróżnienie Rektora Uniwersytetu Warszawskiego w uznaniu zasług dla rozwoju i prestiżu UW** (wyróżniony okresowym zwiększeniem wynagrodzenia w 2016 r.)

- **2013 – Prestiżowe Stypendium Naukowe Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego „Stypendium Naukowe dla Młodego Wybitnego Naukowca"** dla naukowców, którzy prowadzą wysokiej jakości badania i cieszą się imponującym dorobkiem naukowym (decyzja Ministra z dnia 15 października 2013 r. nr 0001/E-343/STYP/8/2013) (nr umowy między UW a beneficjentem PM 259/1/2013 z 21 listopada 2013 r.) (nr umowy między UW a MNiSW 1/E-343/STYP/8/2013 z 21 listopada 2013 r.) (okres finansowania 36 miesięcy).
- **2012 – Laureat Konkursu na stypendia** na staże zagraniczne dla najlepszych młodych doktorów (w ramach projektu „**Nowoczesny Uniwersytet** – kompleksowy program wsparcia dla doktorantów i kadry dydaktycznej Uniwersytetu Warszawskiego", dwutygodniowy pobyt jako Visiting Professor w Xiamen University – Chiny)
- **2011 – Laureat Konkursu Stypendialnego** dla najlepszych młodych doktorów Uniwersytetu Warszawskiego (w ramach projektu „**Nowoczesny Uniwersytet** – kompleksowy program wsparcia dla doktorantów i kadry dydaktycznej Uniwersytetu Warszawskiego", otrzymując 100 punktów na 100 możliwych; okres finansowania stypendium – 12 miesięcy)
- **2009 – Nagroda** za osiągnięcia w nauce i pracy badawczej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego
- **2007 – Nagroda Dziekana** Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego z okazji święta Uniwersytetu Warszawskiego za artykuł pt. *Transport lotniczy w Unii Europejskiej – aspekty prawno-politologiczne (zarys problematyki)* w: L. Łukaszuk, T. Balcerzak (red.), *Lotnictwo współczesne i jego problemy*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2007
- **2004 – Wyróżnienie w konkursie Akademii Ekonomicznej** w Krakowie na najlepszą pracę magisterską z zakresu integracji europejskiej

II. GŁÓWNE OSIĘGNIĘCIE NAUKOWE

2.1. Tytuł głównego osiągnięcia naukowego

Jednotematyczny cykl publikacji naukowych, które wskazuję jako osiągnięcie wynikające z art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 ze zm.) nosi tytuł:

Stosunki zewnętrzne Unii Europejskiej: studium przypadku relacji z państwami Afryki Subsaharyjskiej

2.2. Struktura cyklu publikacji

Główne osiągnięcie naukowe złożone z cyklu powiązanych ze sobą tematycznie 20 artykułów i opracowań, poukładanych według schematu problemowego, co pozwoliło mi stworzyć spójny i logiczny obraz stosunków zewnętrznych UE. W jej skład wchodzi: 10 artykułów w czasopismach naukowych, 5 rozdziałów w książkach, ekspertyza, jedna współredakcja monografii naukowej, jedno współautorstwo monografii naukowej, oraz

dwa opracowania w formie monografii książkowej (z nadanym ISBN-em). W sumie w ramach cyklu przygotowałem teksty o łącznej liczbie 43 arkuszy wydawniczych.
Poniżej przedstawiam publikacje wchodzące w skład osiągnięcia naukowego. Cykl podzieliłem na cztery wzajemnie powiązane części: *Teoretyczne i instytucjonalne podstawy stosunków zewnętrznych UE*; *Ekonomiczne stosunki* zewnętrzne UE z Afryką Subsaharyjską; *Polityczne aspekty stosunków zewnętrznych UE z Afryką Subsaharyjską*; *Polska a polityka UE wobec Afryki Subsaharyjskiej*.

Teoretyczne i instytucjonalne podstawy stosunków zewnętrznych UE

1. Współredakcja naukowa (z Dariusz Milczarek i Artur Adamczyk) publikacji książkowej *Introduction to European Studies. A New Approach to Uniting Europe*, Publishing Programme of Centre for Europe University of Warsaw, Warsaw 2013, 770 s. (udział 33% w redakcji naukowej)
2. *Unia Europejska we współczesnym świecie – gospodarczy olbrzym, polityczny karzeł?* w: K.A. Wojtaszczyk, M. Mizerska-Wrotkowska, W. Jakubowski, *Polska w procesie integracji europejskiej: dekada doświadczeń (2004–2014)*, Wydawnictwo WDiNP, Warszawa 2014, s. 167–199 (udział 50%, 2 arkusze) (na podstawie artykułu przygotowana ekspertyza pt. *Główne problemy polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej – polski punkt widzenia*, przyjęta przez I Ogólnopolski Kongres Europeistyki: Polska w procesie integracji europejskiej – dekada doświadczeń, Warszawa: 18 – 20. IX. 2014 r.)
3. *International economic potential of the European Union in the era of global challenges* w: B. Góralczyk (ed.), *The European Union as a Global Actor. United or Irrelevan?*, Publishing Programme of Centre for Europe University of Warsaw, Publishing House ASPRA-JR, Warsaw 2015, s. 173–202 (2 arkusze) (wersja polska, pierwotna: *Międzynarodowy potencjał gospodarczy Unii Europejskiej w dobie wyzwań globalnych* w: B. Góralczyk (red.), *Unia Europejska jako aktor na scenie globalnej. Razem czy osobno?*, Program Wydawniczy Centrum Europejskiego UW, Warszawa 2014)
4. *O brakach i niedostatkach w polityce zagranicznej UE*, „Studia Europejskie" 2014, nr 3, s. 9–30 (1,5 arkusza) (wersja skrócona i zmodyfikowana: *Shortcomings of the EU Foreign Policy – from Iraq to Crimea and Eastern Ukraine* w: Tatjana Muravska, Alexandre Berlin (eds.), *EU Eastern Partnership: From Capacities to Excellence. Strengthening Research, Regional and Innovation Policies in the Context of Horizon 2020*, European Commission, University of Latvia Press, Riga 2014)
5. *Misje cywilne i operacje wojskowe Unii Europejskiej w perspektywie wybranych teorii stosunków międzynarodowych i integracji europejskiej*, Oficyna Wydawnicza Aspra-JR, Warszawa 2019, ISBN 978-83-754, 63 s. (3 arkusze)
6. *Geoekonomiczny kontekst pomocy rozwojowej* w: E. Haliżak (red.), *Geoekonomia*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012, s. 429–459 (1,5 arkuszy)

Ekonomiczne stosunki zewnętrzne UE z Afryką Subsaharyjską

7. *EU development assistance: its origin, evolution and functions*, E-book publication, European Court of Auditors, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2016, s. 1–40 (2 arkusze)
8. *European Union's Development Assistance – Framework, Priorities and Directions* w: D. Milczarek, A. Adamczyk, K. Zajączkowski (red.), *Introduction to European Studies. A New Approach to Uniting Europe*, Warsaw 2013, s. 627–664 (2,5 arkusza)
9. *Rozwój i zmiany klimatu w polityce zewnętrznej UE na przykładzie Afryki*, „Rocznik Integracji Europejskiej" 2015, nr 9, s. 399–424 (2 arkusze)
10. *Stosunki gospodarcze UE z Afryką* (część III monografii obejmująca 3 rozdziały), w: E. Cieślik, K. Nawrot, T. Rynarzewski, K. Zajączkowski, *Potencjał gospodarczy i możliwości rozwojowe Afryki. Polska perspektywa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2017 (5 arkuszy)
11. *Stosunki wybranych państw Azji z Afryką. Studium porównawcze*, w: A. Jarczewska, J. Zajączkowski (red.), *Region Azji i Pacyfiku w latach 1985–2015. Ciągłość i zmiana w regionalnym systemie międzynarodowym*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2016, s. 593–627 (2,2 arkuszy)

Polityczne aspekty stosunków zewnętrznych UE z Afryką Subsaharyjską

12. *UE wobec problemu terroryzmu w Afryce Subsaharyjskiej*, „Stosunki Międzynarodowe – International Relations" 2015, nr 4, s. 293–317 (2 arkusze)
13. *Wielka Brytania w afrykańskiej rzeczywistości międzynarodowej przełomu XX i XXI wieku (1990–2007)*, A. Żukowski (red.), *„Stare" i „nowe" mocarstwa w Afryce – stygmaty kulturowe, religijne, polityczne, ekonomiczne i społeczne*, Olsztyn 2012, seria: Forum Politologiczne, tom 13, s. 133–179 (2 arkusze)
14. *Afryka w okresie międzywojennym – Liga Narodów a miejsce i rola Afryki w porządku międzynarodowym* w: M.F. Gawrycki, A. Bógdał-Brzezińska (red.), *Liga Narodów Wybranych*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010, s. 125–141 (1 arkusz)

Polska a polityka UE wobec Afryki Subsaharyjskiej

15. *Poland's membership in the EU and global challenges. Selected issues*, w: Artur Adamczyk, Przemysław Dubel (eds.), *The European Union and Poland. Problems and Achievements*, Poltext, Warsaw 2015, s. 11–37 (udział 65%, 1,5 arkusza)
16. *Polski system współpracy na rzecz rozwoju – uwarunkowania, zakres, wyzwania* w: G. Chimiak, M. Fronia (red.), *Globalizacja a rozwój. Szansa i wyzwania dla Polski*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012, s. 39–65 (1,5 arkusza)
17. Ekspertyza (2014 r.) dla ministrów spraw zagranicznych krajów Grupy Wyszehradzkiej nt. *Opportunities for Central-European countries in the African policy of the EU and the possibility of the reinforced participation of their companies in the implementation of EU Development Aid Schemes in Sub-Saharan Africa*, 10 stron (udział 70%, 0,6 arkusza)

18. Współautor (z E. Cieślik, K. Nawrot, T. Rynarzewski) monografii książkowej, *Potencjał gospodarczy i możliwości rozwojowe Afryki. Polska perspektywa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2017, 460 s. (autor 4 rozdziałów o objętości łącznej 6,2 arkusza)
19. *Uwarunkowania i ramy instytucjonalne ekspansji polskich przedsiębiorstw na rynki krajów afrykańskich* w: E. Cieślik, K. Nawrot, T. Rynarzewski, K. Zajączkowski, *Potencjał gospodarczy i możliwości rozwojowe Afryki. Polska perspektywa*, PWE, Warszawa 2017 (udział 70%, 1,2 arkusza)
20. *Polska na wschodzących rynkach Afryki Subsaharyjskiej na przykładzie RPA*, kwartalnik naukowy Polskiego Towarzystwa Afrykanistycznego „Afryka" 2016, nr 43 (2 arkusze)

2.3. Omówienie głównego osiągnięcia naukowego

2.3.1. Wymiar metodologiczny

2.3.1.1. Założenia, przedmiot, cel, pytania, hipotezy badawcze

Na osiągnięcie naukowe zatytułowane ***Stosunki zewnętrzne Unii Europejskie: studium przypadku relacji z państwami Afryki Subsaharyjskiej*** składa się cykl dwudziestu powiązanych tematycznie artykułów, opracowań monograficznych i rozdziałów w pracach zbiorowych. Zostały one opublikowane w recenzowanych czasopismach naukowych oraz uznanych wydawnictwach naukowych.

Badania prowadziłem w ramach nauki o stosunkach międzynarodowych, będącej subdyscypliną nauk o polityce. Pozwala ona na wielowymiarowe i multidyscyplinarne ujęcie analizowanego problemu. W przypadku niniejszego osiągnięcia naukowego dotyczyło to kategorii kompleksowego podejścia jako zasady działań zewnętrznych i polityki zewnętrznej Unii Europejskiej, przejawiającej się w stosowaniu przez UE równocześnie elementów pomocy rozwojowej, współpracy ekonomicznej i Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa. Stojąc w obliczu konieczności uregulowania szerokiej dziedziny stosunków ze światem zewnętrznym, Wspólnoty Europejskie a obecnie Unia Europejska ustaliły szereg zasad i założeń, powołały określone instytucje oraz ustanowiły procedury. Wszystko to składa się na swoisty model działań UE w świecie. Jako założenie wyjściowe przyjąłem, że Unia jest bytem *sui generis*, na pewno nie odpowiadającym kryterium państwowości. Niemniej jednak jej specyfika pozwala uznać ją za jednostkę polityczną unikatową, a jednocześnie taką, do badania której można stosować podobne instrumenty badawcze jak w odniesieniu do państwa. Tym samym w swoich rozważaniach odnosiłem się do całokształtu sfery relacji zagranicznych UE. Tę z kolei określiłem jako „stosunki zewnętrzne UE", trzymając się dogmatycznej, traktatowej definicji (vide: art. 3 ust. 5 TUE w wersji Traktatu z Lizbony, a także dodatkowo art. 21 ust. 1 i ust. 2. TUE)[1].

Wybór Afryki Subsaharyjskiej (rozumianej przeze mnie jako region geograficzny składający się z czterdziestu dziewięciu państw, z którymi Unia w większości, tj. z czterdziestoma ośmioma, ma podpisane porozumienie w formie Układu

[1] Zob. J. Barcz, *Ramy prawno-instytucjonalne stosunków zewnętrznych Unii Europejskiej* w: *Integracja europejska w świetle Traktatu z Lizbony*, red. J. Barcz, E. Kawecka-Wyrzykowska, K. Michałowska-Gorywoda, PWE, Warszawa 2012, s. 129-144.

z Cotonou) **jako studium przypadku** realizacji przez UE kompleksowego podejścia w jej relacjach ze światem zewnętrznym jest uzasadniony i celowy. Region ten bowiem stanowi swoiste laboratorium w tym zakresie dla działań międzynarodowych Unii Europejskiej. To w Afryce Subsaharyjskiej: odbyła się pierwsza poza Europą (a druga w ogóle) operacja wojskowa UE w ramach WPBiO, tam miała miejsce jedna z pierwszych misji cywilnych UE. To z państwami Afryki Subsaharyjskiej Unia Europejska ma podpisane innowacyjne swego czasu (niestosowane przez UE wcześniej nigdzie indziej), tzw. umowy o partnerstwie gospodarczym (EPA), spełniające funkcję zarówno umów o wolnym handlu, jak i instrumentu rozwojowego. Natomiast w odniesieniu do współpracy rozwojowej to na kontynencie afrykańskim UE realizuje, często po raz pierwszy, liczne projekty pomocowe o bardzo zróżnicowanej tematyce, począwszy od prostych i tradycyjnych form pomocy kończąc na współpracy kosmicznej.

Przedmiotem badań tego cyklu publikacji była szeroko ujmowana aktywność międzynarodowa UE, tak w wymiarze politycznym, jak i ekonomicznym, w odniesieniu do regionu Afryki Subsaharyjskiej. Analiza ta pozwoliła wnioskować o uwarunkowaniach, przesłankach, a także potencjalnych wyzwaniach związanych ze stosowaniem kompleksowego podejścia jako zasady działań zewnętrznych i polityki zewnętrznej UE. Ponadto zestawienie w jednym cyklu publikacyjnym całości stosunków zewnętrznych UE (rozumianej jako ekonomiczne i polityczne stosunki zewnętrzne) umożliwiło mi zbadanie jej istoty i na poziomie poszczególnych dziedzin współpracy (np. w zakresie pomocy rozwojowej lub WPBiO), i w holistycznym ujęciu. **Głównym celem badań** składających się na osiągnięcie naukowe była próba zrekonstruowania, a następnie zbadania zasad i sposobów realizacji stosunków zewnętrznych UE; a w szczególności:

– sposobu formułowania celów oraz kształtowania zasad i norm stosunków zewnętrznych UE (kto je formułuje, jaka jest ich treść oraz podstawa normatywna i teoretyczna);

– działań UE w stosunkach międzynarodowych (w skali makro – dotyczących całości stosunków zewnętrznych, w skali mikro – odnoszących się do poszczególnych jej elementów składowych);

– trendów, zjawisk i procesów zachodzących w stosunkach zewnętrznych UE.

Najogólniej rzecz ujmując celem prezentowanego cyklu publikacji stanowiącego główne osiągnięcie naukowe było więc zrozumienie złożonego i wieloaspektowego procesu, jakim są stosunki zewnętrzne UE. Wymagało to: a) w sferze teoretycznej, dokonania selekcji i systematyzacji najważniejszych paradygmatów i koncepcji teoretycznych nauki o stosunkach międzynarodowych oraz studiów europejskich dotyczących specyfiki stosunków zewnętrznych UE i samej UE jako unikatowego uczestnika stosunków międzynarodowych, b) w sferze empirii zaś dokonania systematyzacji, uporządkowania, opisu, a wreszcie analizy faktów i zdarzeń odnoszących się do stosunków zewnętrznych UE, w tym relacji z państwami Afryki Subsaharyjskiej.

Należy wskazać, że **niezależnie od różnych cząstkowych celów** realizowanych w poszczególnych publikacjach w ramach osiągnięcia naukowo-

badawczego, stanowiącego przedmiot postępowania habilitacyjnego, **celem nadrzędnym** pozostawała problematyka realizacji kompleksowego podejścia w strategii międzynarodowej UE. Chciałbym nadmienić, że umieszczone w cyklu habilitacyjnym artykuły i opracowania (także ekspertyzy) dotyczące polskiej polityki wobec Afryki Subsaharyjskiej miały charakter uzupełniający.

Konsekwencją wyboru problemu badawczego w prezentowanym dorobku oraz postawionego celu była konieczność uzyskania **odpowiedzi na określone pytania badawcze**. Ze względu na problemowe ujęcie struktury cyklu habilitacyjnego i dla przejrzystości wywodu pytania te pogrupowałem w trzech częściach odpowiadających układowi pracy:

1. w części teoretyczno-instytucjonalnej badania:
   – na czym polega fenomen UE w stosunkach międzynarodowych i jak należy scharakteryzować jej międzynarodową pozycję i rolę?
   – jaka jest podstawa instytucjonalna i operacyjna (tj. z jakich komponentów składa się i jakimi instrumentami dysponuje) stosunków zewnętrznych UE?
   – za pomocą jakich narzędzi i koncepcji teoretycznych badać stosunki zewnętrzne UE?
2. w części empirycznej badania:
   – jaki jest zakres przedmiotowy i dynamika ewolucji zmian w poszczególnych komponentach stosunków zewnętrznych UE na podstawie analizy stosunków UE z państwami Afryki Subsaharyjskiej?
   – czy istniejący model stosunków zewnętrznych UE pozwala jej w praktyce spójnie i całościowo, przy wykorzystaniu wszystkich dostępnych instrumentów, realizować politykę wobec państw trzecich lub w wybranych regionanach świata (w przypadku niniejszego cyklu badany na podstawie krytycznej analizy polityki UE wobec Afryki Subsaharyjskiej)?
   – jakie są uwarunkowania i przesłanki wpływające na spójność działań UE w ramach jej stosunków zewnętrznych?
   – w jakim stopniu uwarunkowania międzynarodowe (w przypadku omawianego cyklu wzrost znaczenia innych państw, zwłaszcza tzw. mocarstw wschodzących) wpływają na skuteczność działań UE w stosunkach międzynarodowych?
   – czy UE jako uczestnik stosunków międzynarodowych ma określoną koncepcję całościowego podejścia w realizacji swoich celów w stosunkach międzynarodowych, czy jest zdolna ją stosować i w jakiej formie?
3. w części dotyczącej aktywności Polski w Afryce, uzupełniającej główne badania:
   – jakie są uwarunkowania i przesłanki, podstawy instytucjonalne oraz mechanizmy i instrumenty polskiej polityki wobec Afryki w kontekście naszego członkostwa w UE?
   – czy i w jaki sposób Polska i inne państwa członkowskie z Europy Środkowej, zwłaszcza z Grupy Wyszehradzkiej, wykorzystują instrumenty polityki zewnętrznej UE i czy ich aktywność, np. w omawianej jako studium przypadku

Afryce Subsaharyjskiej, może determinować nowe pola współpracy UE z państwami Afryki.

Odpowiedź na przedstawione pytania pozwoliła na ukazanie istoty badanego problemu. Kluczowa, ze względu na przyjętą przeze mnie strukturę cyklu (tożsamą z celem badawczym), była analiza i próba wyjaśnienia zagadnień z części empirycznej prezentowanego cyklu. Kwestie teoretyczne stanowiły swoisty kościec i podbudowę pogłębionej analizy. Miały także służyć ukazaniu analizowany problemu w szerszym ujęciu, przy założeniu, że należy go badać „od ogółu do szczegółu". Jednocześnie przedstawienie wartości eksplanacyjnych wybranych teorii racjonalistycznych oraz reflektywistycznych, a także z nimi związanych koncepcji odnoszących się do badanego problemu było niezbędne dla zrozumienia specyfiki stosunków zewnętrznych UE. Odpowiedzi na pytania dotyczące Polski miały przede wszystkim na celu ukazać jej rolę w całokształcie tychże stosunków. Proporcje przedstawionych pytań nie były więc przypadkowe. Odzwierciedlają skalę i zakres (a także intensywność) prowadzonych przeze mnie badań, których efektem były publikacje składające się na główne osiągnięcie naukowe.

Mając na uwadze powyższe pytania **sformułowałem trzy hipotezy badawcze: jedną główną i dwie poboczne**, co także jest zgodne (podobnie jak w przypadku pytań badawczych i co jest niejako tego konsekwencją) ze strukturą prezentowanego cyklu publikacji.

Hipoteza główna opiera się na założeniu, że stosunki UE z Afryką Subsaharyjską stanowią przykład kompleksowego podejścia strategii międzynarodowej UE, przejawiającej się w tym, że występują tam (w tej strategii) elementy pomocy rozwojowej, współpracy ekonomicznej i WPZiB, ściśle ze sobą powiązane i skoordynowane. Ponadto ma miejsce systematyczna ewolucja zakresu tematycznego i przedmiotowego poszczególnych komponentów stosunków zewnętrznych UE. Obejmują one coraz to nowe dziedziny aktywności, co szczególnie jest widoczne w polityce UE wobec Afryki odnoszącej się do kwestii współpracy na rzecz rozwoju, ekonomicznej, jak i polityczno-wojskowej.

Pierwsza hipoteza poboczna z kolei przyjmuje następujące założenie: Afryka Subsaharyjska staje się obszarem interesów geostrategicznych i geoekonomicznych różnych aktorów międzynarodowych, szczególnie Chin, a także innych państw azjatyckich. Ten stan rzeczy ilustruje okładka tygodnika „The Economist" z marca 2019 r. zawierająca tytuł „The new scramble for Africa". Nie pozostaje to bez wpływu nie tylko na pozycję UE na kontynencie afrykańskim, ale także na skuteczność realizowanych tam przez nią działań.

Druga hipoteza poboczna natomiast opiera się na założeniu, że Polska jako członek UE, objęta zarówno WPH, jak WPZiB, w stopniu marginalnym wykorzystuje w swojej aktywności międzynarodowej instrumenty polityki zewnętrznej UE. Jednocześnie istnieje niewykorzystany potencjał Polski w Afryce, który dobrze zagospodarowany (także za pomocą instrumentów polityki zewnętrznej UE) mógłby być komplementarny w stosunku do działań podejmowanych przez „stare" państwa członkowskie UE.

Na podstawie omówionych założeń, celów i hipotez badawczych **definiuję** w poszczególnych publikacjach składających się na cykl habilitacyjny **najważniejsze pojęcia i zjawiska** odnoszące się do relacji UE z otoczeniem międzynarodowym. Dokonuję **konceptualizacji nie tylko takich pojęć** jak „stosunki zewnętrzne" czy „polityka zewnętrzna", ale tych bezpośrednio odnoszących się do ekonomicznych stosunków zewnętrznych (np. „współpraca na rzecz rozwoju", „pomoc rozwojowa", „polityka rozwojowa") lub polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE oraz z nimi związanych procesów i zjawisk. Czyniąc to uwzględniłem zarówno kontekst instytucjonalny, jak i polityczno-gospodarczy zachodzących w UE i na świecie zmian.

2.3.1.2. Podejścia i metody badawcze

Cykl publikacji ma charakter teoretyczno-empiryczny. W sferze empirii, poza wyjaśnieniami i analizą, podane przeze mnie w artykułach i rozdziałach dane liczbowe i statystyczne (m.in. dotyczące wielkości pomocy rozwojowej lub wymiany handlowej) oraz zestawienie faktów miały na celu ukazanie skali zmian i dynamiki współpracy w ramach stosunków zewnętrznych UE. Ponadto chciałbym podkreślić, że w wybranych artykułach i analizach kładłem nacisk na praktyczny wymiar dociekań, w tym ich użyteczność dla administracji rządowej lub instytucji UE.

W publikacjach składających się na osiągnięcie naukowe **zastosowałem podejście interdyscyplinarne,** wykorzystując dorobek różnych nauk społecznych. **Głównie nauk o polityce i ich specjalności – nauki o stosunkach międzynarodowych**. Ze względu jednak na specyfikę przedmiotu badań korzystałem także w pracy nad poszczególnymi publikacjami **z dorobku innych dyscyplin naukowych**, takich jak: prawo, ekonomia (zwłaszcza ekonomia rozwoju), afrykanistyka. Nie da się bowiem fenomenu UE w stosunkach międzynarodowych – moim zdaniem – wyjaśnić za pomocą ściśle określonej, i z góry zdefiniowanej jednej dyscypliny naukowej.

Idea ta przyświecała mi także **przy doborze podejścia teoretycznego**. Jacek Czaputowicz stwierdza, nie bez racji, że „polityka zagraniczna UE to dzisiaj *Realpolitik*, a nie *Idealpolitik*, w której wartości moralne ustępują przed interesami". I dodaje, że stosunki zewnętrzne UE „lepiej wyjaśniają teorie realistyczne, które postrzegają stosunki międzynarodowe przez pryzmat państw narodowych i uwzględniają oddziaływanie potęgi"[2]. Zgadzam się z tą opinią, odrzucam więc założenie, że tylko jedna z teorii może w pełni opisać badany problem. Dariusz Milczarek wskazywał na wielość i różnorodność teorii stosunków międzynarodowych oraz integracji europejskiej i przez to szerokie spektrum możliwości ich zastosowania w badaniu aktywności międzynarodowej UE[3]. Tym samym tam, gdzie w analizach nawiązywałem do perspektywy realistycznej punkt ciężkości swoich dociekań koncentrowałem na sile państwa, interesach narodowych i uwarunkowaniach systemowych. Inaczej ujmując stosunki zewnętrzne UE postrzegałem jako pochodną interesów poszczególnych

[2] J. Czaputowicz, *Stosunki zewnętrzne Unii Europejskiej – wyjaśnienia liberalne i realistyczne*, w: *Bilans polskiego członkostwa w Unii Europejskiej*, red. M. Witkowska, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2015, s. 93.

[3] D. Milczarek, *Pozycja i rola Unii Europejskiej w stosunkach międzynarodowych. Wybrane aspekty teoretyczne*, Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2003.

państw, „które decydują się na wspólną aktywność w trosce o własne cele"[4] – związane zazwyczaj z bezpieczeństwem, prestiżem i zyskami ekonomicznymi (parafrazując tezę francuskiej badaczki Cathrine Gegout). W tym kontekście w uzasadnionych przypadkach w wybranych artykułach stosowałem także analizę geoekonomiczną. Pozwoliła mi np. ukazać pomoc rozwojową (współpracę na rzecz rozwoju) jako instrument, który służy UE w realizacji celów politycznych i gospodarczych, a nie tylko dotyczących kwestii czysto rozwojowych i humanitarnych. Ponadto dzięki zastosowaniu tego rodzaju analizy przedstawiłem kontynent afrykański jako wyłaniający się nowy rynek wschodzący, swoistą przestrzeń geoekonomiczną i obszar rywalizacji poszczególnych państw spoza kontynentu, zwłaszcza o wpływy ekonomiczne i energetyczne. Kierując się jednak, jak wspomniałem, potrzebą wielowymiarowego spojrzenia na opisywany przedmiot badań, nie ograniczałem się w swoich pracach do jednego paradygmatu teoretycznego. Stąd nawiązania także do innych szkół teoretycznych w ramach nauki o stosunkach międzynarodowych i badań nad integracją europejską. Przede wszystkim do liberalizmu. Uważam, podobnie jako chociażby Edward Haliżak i Beata Piskorska, że ze względu na specyfikę polityki UE w sferze międzynarodowej bez odwołania się do idei liberalnej nie sposób badać adekwatnie polityki zagranicznej Zachodu, także Unii Europejskiej. Idea ta determinuje działania państw Zachodu (UE) w stosunku do państw trzecich[5]. Promocja politycznych i ekonomicznych wartości liberalizmu stanowi podstawową płaszczyznę aktywności UE na arenie międzynarodowej. W związku z tym uwzględniłem teorię liberalizmu (i jego poszczególne nurty) w objaśnianiu takich działań UE w stosunkach międzynarodowych (na przykładzie działań wobec Afryki Subsaharyjskiej), jak: promocja demokracji, interwencje humanitarne, wspieranie transformacji politycznej i ekonomicznej, odbudowa państw. Liberalizm sytuuje się jednocześnie w grupie teorii racjonalistycznych. Zakłada bowiem, że rządy kierują się przede wszystkim logiką „konsekwencji" (ich postępowanie to efekt kalkulacji korzyści i kosztów oraz dążenie do maksymalizacji swoich interesów)[6]. Dlatego odwoływałem się do tej teorii przy analizowaniu współpracy na rzecz rozwoju UE z państwami Afryki i negocjowania umów EPA. Liberalizm ma również wysoką moc wyjaśniania koncepcji mocarstwa niewojskowego (*civilian power*) jako jednej z głównych strategii UE w sferze międzynarodowej, którą przedstawiałem w artykułach lub która była swoistym punktem wyjścia do opisywania przeze mnie działań zewnętrznych UE. Uzupełniałem ją o koncepcję potęgi normatywnej (normative power). Razem zaś te dwie koncepcje wchodzą w skład szerszej i bardziej pojemnej kategorii „miękkiej siły", tj. *soft power*. Konfrontowałem ją z „miękką siłą" innych uczestników stosunków międzynarodowych w Afryce, zwłaszcza Chin (których zaangażowanie na kontynencie afrykańskim

---

[4] A. Rosiński, *Wielowymiarowość europejskiego bezpieczeństwa i obrony – założenia teoretyczne*, w: *Studia europejskie. Wyzwania interdyscyplinarności*, red. J. Czaputowicz, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014, s. 252.

[5] E. Haliżak, *Liberalna teoria polityki zagranicznej* w: *Liberalizm i neoliberalizm w badaniu polityki zagranicznej państwa i gospodarki światowej*, red. E. Haliżak, R. Ożarowski, A. Wróbel, Wydawnictwo Rambler, Warszawa 2016, s. 41.

[6] B. Pohl, N. van Willigen, C.M.C. van Vonno, *Governmental interest, New Liberalism and the CSDP*, w: *International Relations Theory and European Security. We thought we knew*, red. L. Cladi, A. Locatelli, Routledge, London-New York 2016, s. 65, 68.

przedstawiłem w wybranych artykułach). Jednak w tym przypadku kwestię *soft power* ujmowałem jako element rywalizacji o strefę wpływów między poszczególnymi aktorami stosunków międzynarodowych. W tej sytuacji stosowałem raczej realistyczne (np. wspomniany już paradygmat geoekonomiczny), a nie liberalne podejście teoretyczne. Złożoność instytucjonalna stosunków zewnętrznych UE i poszczególnych jej komponentów powodowała z kolei, że rozważania w tym zakresie lokowałem, oczywiście bez naruszenia wskazanego wcześniej realistycznego kontekstu problemu, w nurcie liberalnym i konstruktywistycznym. Ponadto konstruktywizm pozwala lepiej zrozumieć takie procesy i zjawiska, jak socjalizacja („brukselizacja") i europeizacja państw trzecich. Na przykładzie relacji UE-Afryka należy stwierdzić, że podejmowane przez Unię Europejską działania rozwojowe, ekonomiczne czy wojskowo-szkoleniowe zawierają w jakimś stopniu element europeizacji podmiotu trzeciego, tj. przenosząc na ich grunt wartości, schematy i wzorce działań, modele zarządzania, najlepsze praktyki i doświadczenia, które do tej pory były odbiorcom nieznane.

Napisanie i opracowanie różniących się zakresem i specyfiką poruszanych zagadnień publikacji składających się na cykl habilitacyjny wymagało również **zastosowania różnych metod badawczych**. Za pomocą metody czynnikowej zidentyfikowałem czynniki i trendy kształtujące poszczególne składowe stosunków zewnętrznych UE, a także polską politykę wobec Afryki, zwłaszcza w aspektach rozwojowym i ekonomicznym, na tle naszego członkostwa w UE. Metoda historyczna posłużyła mi do ukazania ewolucji przede wszystkim polityki rozwojowej UE, a także, choć w mniejszym stopniu, polityczno-instytucjonalnych aspektów stosunków zewnętrznych UE oraz relacji UE z państwami Afryki Subsaharyjskiej i polskiej polityki wobec Afryki. Metodę systemową natomiast zastosowałem w kontekście analizy twierdzeń odnoszących się do instytucjonalnego i procesualnego charakteru stosunków zewnętrznych UE, a także ukazujących te stosunki jako swoisty model aktywności UE w świecie. Dzięki jej użyciu zostały zbadane elementy systemu, jakim są stosunki zewnętrzne UE, wzajemne ich powiązania, a także wynikające z tego konsekwencje dla funkcjonowania i ewolucji tego systemu. Z uwagi na specyfikę badanego przeze mnie zagadnienia wykorzystałem również analizę prawno-instytucjonalną, m.in.: do zbadania aktów prawa pierwotnego i wtórnego Unii Europejskiej regulujących jej stosunki zewnętrzne. Podjąłem się również analizy i krytyki źródeł zastałych w postaci literatury przedmiotu. Ze względu na znaczną liczbę różnego rodzaju opracowań z tego zakresu, wynikającą z obszernego pola badawczego, wymagało to szczególnej staranności, odpowiedniej systematyzacji i selekcji, a następnie syntezy. Zastosowałem także analizę ilościową i jakościową, które posłużyły mi do zestawienia i oceny efektywności poszczególnych elementów składowych, tj. ekonomicznych stosunków zewnętrznych oraz WPZiB (i WPBiO), składających się na stosunki zewnętrzne. Korzystałem również z analizy porównawczej, np. przy badaniu polityki wybranych państw azjatyckich wobec Afryki, a także polityki państw Grupy Wyszehradzkiej wobec tego kontynentu. Metoda komparatywna posłużyła mi również do zbadania stosunków gospodarczych UE z poszczególnymi regionami Afryki Subsaharyjskiej. W przypadku publikacji zawierających element rekomendacyjny, np. na potrzeby polskiej polityki rozwojowej wobec Afryki, stosowałem metodę

ekstrapolacji. Wskazać należy także na metodę empiryczną, tj. obserwację pośrednią i opis. Obserwacją objąłem bieżące wydarzenia oraz fakty związane z rozwojem zarówno stosunków zewnętrznych UE, jak i jej poszczególnych komponentów na przykładzie relacji z Afryką Subsaharyjską. Z kolei metody scenariuszowej używałem, kiedy podejmowałem się próby nakreślenia kierunku, w jakim będzie się rozwijała polityka zewnętrzna UE. W skali makro dotyczyło to jej całościowego charakteru, w skali mikro – poszczególnych jej polityk, zwłaszcza polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE oraz polityki rozwojowej UE[7].

Przyjęte metody zdeterminowały zastosowanie określonych technik badawczych, takich jak: przegląd stanu badań, opracowanie danych statystycznych, analiza zawartości dokumentów.

W pracy zastosowałem **trzy ograniczniki: przedmiotowy, czasowy i** w pewnym stopniu (ponieważ nie wszędzie zastosowany) **przestrzenny**. Odnośnie tego pierwszego, moje badania koncentrowały się na ekonomicznych stosunkach zewnętrznych UE i politycznej sferze jej funkcjonowania w stosunkach międzynarodowych (WPZiB i WPBiO). Wynikało to, jak już wskazałem, z koncepcji i celu, jaki sobie postawiłem, realizując niniejszy cykl habilitacyjny: rzetelnego i całościowego przeanalizowania szerokiej sfery relacji UE ze światem, ujętej w kategoriach stosunków zewnętrznych. Polityki zagraniczne państw członkowskich UE (zwłaszcza tych największych) potraktowałem jako ważne (odnośnie do WPZiB wręcz kluczowe), ale jednak uzupełnienie. Rozpatrywałem je w kontekście całokształtu stosunków zewnętrznych UE lub jej poszczególnych komponentów: politycznego i ekonomicznego. Stąd brak w cyklu habilitacyjnym osobnych tekstów (w postaci rozdziałów lub artykułów) dotyczących wybranych polityk zagranicznych państw członkowskich UE (poza wyjątkiem, którym jest opis polityki, i to też tylko w pewnym fragmencie, Wielkiej Brytanii i Francji wobec Afryki). Nie oznacza to jednak, że w publikacjach stanowiących moje główne osiągnięcie naukowe nie odnosiłem się do stanowisk najważniejszych państw UE wobec różnych problemów związanych z kształtowaniem się stosunków zewnętrznych, w tym relacji z Afryką. Wręcz przeciwnie. Zgadzam się (choć połowicznie, w tym fragmencie dotyczącym państw członkowskich) z opinią Anny Skolimowskiej, która twierdzi, że „polityka zewnętrzna UE realizowana jest głównie w ramach WPZiB oraz na poziomie polityk zagranicznych państw członkowskich"[8]. (Nie pomijałbym jednak ekonomicznych aspektów stosunków zewnętrznych UE, potencjał UE w tym zakresie sprawia bowiem, że odgrywa ona rolę jednego z niekwestionowanych liderów w gospodarce światowej. Do tego bym dodał również unijne instytucje UE, bo wszystkie – choć w różnym stopniu – oddziałują na proces decyzyjny w UE, co wynika nie tylko z uwarunkowań instytucjonalno-prawnych – jak w przypadku KE – ale również z procesu „brukselizacji" lub, inaczej ujmując,

[7] A. Chodubski, *Wstęp do badań politologicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2004, s. 114-133; J. Kukułka, *Teoria stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2004, s. 151-176.

[8] A. Skolimowska, *Polityka zewnętrzna Unii Europejskiej w ujęciu teorii racjonalistycznych oraz reflektywistycznych nauki o stosunkach międzynarodowych* w: *Teorie i metody w studiach europejskich – V Ogólnopolskie Europeistyczne Warsztaty Metodologiczne dla Doktrantów i Habilitantów*, red. K.A. Wojtaszczyk, J. Wiśniewska-Grzelak, Oficyna Wydawnicza Aspra-JR, Warszawa 2015, s. 211.

socjalizacji urzędników na poziomie europejskim). Dlatego w moich publikacjach odnoszę się m.in. do różnic między państwami członkowskimi w sprawach WPZIB (np. w sprawie rozpoczęcia lub nie danej misji/operacji UE w Afryce), roli wielkiej „piątki", w skład której wchodzą Francja, Niemcy i Wielka Brytania w kształtowaniu pomocy rozwojowej czy pozycji najważniejszych państw UE w handlu unijnym z Afryką. **Drugi ogranicznik dotyczy czasu.** W zdecydowanej większości moje publikacje obejmują lata 90. XX w. i dwie pierwsze dekady XXI w. Wynika to z faktu badania przeze mnie czasów najnowszych. Chociaż dla kompletności wywodu ukazuję także niektóre działania Wspólnot Europejskich (WE) z lat poprzednich, np. w zakresie ewolucji stosunków między UE (WE) i AKP, tworzenia ram instytucjonalnych i organizacyjnych pomocy rozwojowej na poziomie WE, polityki Francji i Wielkiej Brytanii wobec Afryki. Jeden artykuł ma zdecydowanie charakter historyczny, dotyczy zaangażowania się państw europejskich w Afryce w okresie Ligi Narodów. Umieszczenie go w cyklu habilitacyjnym uważałem za zasadne. Uwzględnienie bowiem czynników kulturowo-cywilizacyjnych i historycznych (chociaż w niewielkim stopniu) wydaje się niezbędne nie tylko do badania relacji między UE a Afryką, ale także w szerszym kontekście do analizy priorytetów, kierunków i ewolucji współczesnych stosunków zewnętrznych UE. **Zakres przestrzenny** podejmowanych badań został w pewnym stopniu, ze względu na wybór metody studium przypadku, ograniczony do regionu Afryki Subsaharyjskiej. Jednak część tekstów wchodzących w skład cyklu habilitacyjnego ma charakter bardziej ogólny i nie zamyka się w granicach przestrzennych wyznaczonych przez studium przypadku.

Podstawę źródłową cyklu habilitacyjnego stanowiły oficjalne dokumenty Unii Europejskiej wydane głównie w formach deklaracji i oświadczeń politycznych, wspólnych działań oraz wspólnych stanowisk. Ważnym źródłem były także oficjalne strony internetowe UE i jej poszczególnych instytucji oraz organizacji międzynarodowych, zwłaszcza OECD, Banku Światowego, Światowej Organizacji Handlu, UNCTAD, Unii Afrykańskiej. Uwzględniłem rozległą i bogatą literaturę przedmiotu (angielskojęzyczną i polskojęzyczną), w postaci opracowań książkowych, rozdziałów, artykułów, a także raportów, danych statystycznych, analiz i ekspertyz.

Wymienione materiały oraz źródła zostały poddane przeze mnie **dokładnej analizie krytycznej,** dzięki czemu stały się punktem wyjścia i istotnym ułatwieniem w osiągnięciu celu badawczego. Doceniając dotychczasowy polski i zagraniczny dorobek w studiach nad UE (w szczególności odnośnie do jej międzynarodowej aktywności) i czerpiąc z niego inspiracje jednocześnie **dążyłem w każdym ze swoich tekstów do pogłębiania i poszerzania wiedzy** na temat stosunków zewnętrznych UE i wybranych jej aspektów. Moim celem było więc rozwinięcie badań z tego zakresu, ukazanie ich w kontekście całościowej aktywności UE w świecie. Jest to o tyle istotne, że często podejmowane przez UE działania są postrzegane jednowymiarowo, przez pryzmat danej polityki, np. WPBiO.

Problem objęty monotematycznym cyklem nie znalazł dotychczas (w formie jednej monografii) pełnego naświetlenia ani w polskiej, ani w zachodniej literaturze przedmiotu. Większość autorów zazwyczaj podejmowała analizę pewnych tylko fragmentów aktywności zewnętrznej Unii Europejskiej. Przemyślany i skonstruowany

cykl stanowiący główne osiągnięcie naukowe powstał, jak już wspomniałem, z założeniem, że będzie tworzył spójną całość, na wzór monografii autorskiej. Praca ma więc do pewnego stopnia charakter pionierski. Świadczyć o tym może także innowacyjny sposób ujęcia problemu, polegający na zrekonstruowaniu i diagnozie stosunków zewnętrznych Unii Europejskiej z perspektywy realizacji przez nią kompleksowego podejścia w działaniach międzynarodowych. Takie holistyczne spojrzenie na UE nie było dotychczas wykorzystywane jako metoda badania jej aktywności w stosunkach międzynarodowych. Fakt ten nadaje pracy walor ekskluzywności. O oryginalności projektu może decydować również – ze względu na ogromny pluralizm i zróżnicowanie poglądów w środowisku naukowym – próba dokonania syntez i uogólnień na temat szeroko pojętych stosunków zewnętrznych UE.

2.3.2. Wymiar teoretyczno-empiryczny

Poniżej przedstawiam opis poszczególnych części cyklu wraz z przyporządkowanymi do nich artykułami i tekstami, oraz konkluzje i wnioski końcowe wraz z weryfikacją wcześniej postawionych hipotez badawczych.

2.3.2.1. Teoretyczne i instytucjonalne podstawy stosunków zewnętrznych UE

Ta część cyklu obejmuje sześć publikacji, o łącznej liczbie dziesięciu arkuszy wydawniczych: jeden artykuł w czasopiśmie wysoko punktowanym [nr 4] i dwa rozdziały w książkach [nr 2 i nr 3] mają charakter analityczno-porządkujący, z uwzględnieniem pewnych aspektów teoretycznych; jedna publikacja [nr 5] wydana w formie monografii poświęcona jest wyłącznie kwestiom teoretycznym odnoszącym się do politycznych aspektów stosunków zewnętrznych UE. Wyróżnić należy również tekst analityczny [nr 6], będący studium przypadku jednej z form działań zewnętrznych UE w perspektywie teoretycznej. Uzupełnieniem jest multidyscyplinarna, licząca blisko 800 stron, zbiorowa monografia w języku angielskim [nr 1], której byłem współredaktorem i dotyczy wszystkich najważniejszych aspektów badań europeistycznych.

W trzech artykułach [nr 2, nr 3, nr 4], które rozpoczynają cykl koncentrowałem się na analizie formalnoprawnej oraz instytucjonalnej UE jako unikatowym podmiocie stosunków międzynarodowych, dysponującym swego rodzaju potęgą, określaną jako „miękka siła". Dokonałem systematyzacji i kategoryzacji mechanizmów z tym związanych. Uzasadniłem celowość używania koncepcji mocarstwa niewojskowego jako najlepszej metody charakterystyki działań UE w świecie. Pojęcia to było (i jest) rozumiane przeze mnie klasycznie, tak jak je definiował jej twórca François Duchêne. Jednocześnie wbrew tezom dogmatycznych zwolenników teorii mocarstwa niewojskowego rozwój militarnego wymiaru UE (m.in. poprzez operacje wojskowe UE) nie jest dla mnie tożsamy z wyrzeczeniem się przez UE roli „cywilnego" uczestnika stosunków międzynarodowych (zgadzam się tutaj m.in.: z greckim badaczem Steliosem Stavridism). W powyższych tekstach [nr 2, nr 3, nr 4] wskazywałem na założenie poznawcze mojego rozumienia funkcjonowania UE w sferze międzynarodowej. Twórczy charakter dywagacji w tym aspekcie badań polegał przede wszystkim na próbie wyjaśnienia kryteriów, które pozwalają rozpatrywać Unię

Europejską w kategoriach podmiotu realizującego wszechstronną aktywność w stosunkach zewnętrznych, tak w wymiarze politycznym, jak i ekonomicznym. Przy tej okazji zwracałem uwagę na specyfikę Unii Europejskiej, która przejawia się jedynym w swoim rodzaju statusem w ramach stosunków międzynarodowych, który nie pokrywa się ze statusem ani państwa, ani klasycznej organizacji międzynarodowej. Nie pozostaje to bez wpływu na ostateczne wyniki badań dotyczących aktywności międzynarodowej UE, a jednocześnie jest dużym utrudnieniem w samym procesie analizy działań międzynarodowych UE.

W trzech wskazanych wyżej tekstach [nr 2, nr 3, nr 4] podjąłem się również próby uporządkowania i konceptualizacji pojęć dotyczących poszczególnych elementów składowych (komponentów) stosunków zewnętrznych UE. Badałem jednocześnie czynniki (obejmujące wszystkie kluczowe procesy zachodzące w UE i poza nią, tj. wymiar globalny) warunkujące kształt, zakres i kierunki ewolucji poszczególnych komponentów stosunków zewnętrznych UE, a także ich mechanizmy decyzyjne i operacyjne. Analiza obejmowała także kwestie funkcjonowania UE w sferze międzynarodowej po wejściu w życie traktatu lizbońskiego, pod kątem sposobów i środków realizacji przyjętych przez nią celów i strategii. W tych wszystkich prowadzonych przeze mnie analizach/badaniach uwzględniałem toczące się stale debaty i spory w ramach UE i jej państw członkowskich odnośnie przyszłego kształtu Unii Europejskiej, w tym jej wymiaru międzynarodowego. Ponadto konfrontowałem aktywność międzynarodową UE (ujętą w skali makro) z działaniami innych państw/mocarstw spoza UE. Czyniłem to przez analizę środowiska zewnętrznego UE, tego najbliższego, jak i dalszego. Istota poznawcza powyższych tekstów w kontekście założeń badawczych cyklu polegała na ukazaniu swego rodzaju dychotomicznej dysfunkcji UE w stosunkach zewnętrznych w sferze jej działań operacyjnych i posiadanego potencjału, którą określiłem z Dariusz Milczarkiem następującą frazą: *gospodarczy olbrzym, polityczny karzeł*. Unia bowiem dysponuje statusem swoistego mocarstwa, które w wymiarze ekonomicznym ma zasięg światowy, natomiast w innych wymiarach, przede wszystkim polityczno-militarnym ogranicza się co najwyżej do skali regionalnej. Pozwoliło mi to wnioskować, że taki stan rzeczy determinuje skuteczność i spójność podejmowanych przez UE działań (ujętych tutaj w kategorii kompleksowego podejścia) w stosunkach międzynarodowych.

Konkretyzując powyższe rozważania w artykule [nr 3] przedstawiłem najważniejsze wyróżniki UE w sferze ekonomicznych stosunków zewnętrznych oraz podstawowe instrumentarium, jakim w tym zakresie ona dysponuje. Podkreśliłem adekwatność analizy UE w kategoriach mocarstwa sektorowego, tj. gospodarczego. Ekonomiczne stosunki zewnętrzne (tj. Wspólna Polityka Handlowa i polityka rozwojowa i humanitarna) są od dawna dobrze rozwinięte, służąc umacnianiu całości europejskich procesów integracyjnych (zobrazowałem to m.in. odpowiednimi danymi liczbowymi i statystykami). Nawiązując do realistycznej wizji rzeczywistości międzynarodowej, a dokładnie rzecz ujmując do podejścia geoekonomicznego, w artykule tym udowadniałem, że pomoc rozwojowa i Wspólna Polityka Handlowa nie służą tylko osiąganiu celów ekonomicznych. Wręcz przeciwnie, *mogą stanowić bardzo dotkliwie odczuwany oraz potężnie oddziałujący środek nacisku i to nie tylko natury*

gospodarczej[9]. Problematykę tę rozwijałem w kolejnych swoich tekstach [nr 6, nr 7, nr 8, nr 10, nr 11], które weszły w skład cyklu habilitacyjnego. Równocześnie wskazałem na wyzwania mające charakter wewnątrzunijny, jak i globalny, przed którymi stoi Unia Europejska w kontekście utrzymania (zachowania) swojej pozycji w gospodarce światowej. Do pierwszych zaliczyłem: strukturalne problemy strefy euro, brak rzeczywistej implementacji postanowień Traktatu lizbońskiego dotyczących zasad komplementarności i spójności polityki zewnętrznej, wzrost nastrojów nacjonalistycznych i antyeuropejskich. Wśród problemów globalnych zaliczyłem natomiast relatywny spadek znaczenia Zachodu w gospodarce światowej względem wybranych rynków wschodzących, populizm i próbę redefinicji porządku międzynarodowego przez Rosję (zob. aneksja Krymu i wojna na Ukrainie). Podjęcie tego rodzaju wątków w cyklu habilitacyjnym było, w moim przekonaniu, niezbędne do lepszego zrozumienia kierunku ewolucji ekonomicznych stosunków zewnętrznych UE oraz całokształtu działań UE w stosunkach międzynarodowych. Dowodziłem, że osłabienie potencjału ekonomicznego UE będzie równoznaczne z ograniczeniem jej zdolności oddziaływania na otoczenie międzynarodowe. Instrumenty ekonomiczne stanowią, jak wykazałem nie tylko w tym artykule w cyklu, jeden z najważniejszych elementów w polityce zewnętrznej UE, tym bardziej, że „wizja Europy jako politycznego i militarnego gracza wagi ciężkiej staje się coraz bardziej iluzoryczna"[10].

Tej ostatniej kwestii, tj. politycznym aspektom stosunków zewnętrznych UE dotyczył mój kolejny artykuł [nr 4], w którym wypunktowałem siedem głównych słabości polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE. Wyróżniłem: brak woli politycznej do bardziej ściślejszej integracji w ramach WPZiB i WPBiO (państwa członkowskie UE uważają współpracę międzyrządową w Unii za specjalną domenę, gdzie rządy bronią swego prawa do podejmowania decyzji chroniących ich suwerenność w ogólności oraz ich narodowe interesy w szczególności), brak instytucjonalnej klarowności w ramach WPZiB (którą określam jako „hybrydową" i zdominowaną przez logikę międzyrządowości); brak całościowego podejścia w polityce zewnętrznej; brak europejskich sił zbrojnych; brak europejskiej strategii; brak wystarczających środków finansowych; brak wiary w ideę integracji europejskiej i brak przywództwa politycznego. Wszystkie te wyzwania mają charakter strukturalny, geopolityczny, systemowy. Poddałem je szczegółowej analizie. Wyniki badań jednoznacznie wykazały, że nie należy oczekiwać ze strony UE przełomowych decyzji co do sformułowania strategicznych celów i zadań UE w obszarze bezpieczeństwa i polityki zagranicznej. Stanowiły potwierdzenie tez takich badaczy, jak Christopher Hill, Julian Lindley-French, Roy H. Ginsberg o rosnącej „luce" między oczekiwaniami wobec Unii – dotyczącymi pozycji i roli w stosunkach międzynarodowych – a jej efektami w polityce zagranicznej[11]. Niemożność UE w tym zakresie zilustrowałem w artykule na przykładzie rozbieżności stanowisk wśród państw członkowskich UE m.in.: co do

---

[9] D. Milczarek, *Pozycja*..., op.cit., s. 321.

[10] Z. Brzeziński, *Strategiczna wizja. Ameryka a kryzys globalnej potęgi*, Kraków 2013, s. 174.

[11] Ch. Hill, *The Capabilities-Expectations Gap or Conceptualising Europe's International Role*, „Journal of Common Market Studies", nr 3/1993, s. 21; R.H. Ginsberg, *Conceptualizing the European Union as an International Actor: Narrowing the Capability Expectations Gap*, „Journal of Common Market Studies", nr 3/1999, s. 429-454.

interwencji w Iraku (2003), uznania Kosowa (2008), czy wydarzeń związanych z Arabską Wiosną (2011). Pozwoliło mi to stwierdzić, że ewolucja WPZiB i WPBiO ma ograniczony charakter. Wpisuje się w trend rozwoju małymi krokami, *poprzez techniczne usprawnienia i procesy oddolne, ale z pominięciem odpowiedzi na strategiczne pytania o poziom ambicji i cele UE w dziedzinie polityki międzynarodowej*. Z perspektywy dnia dzisiejszego (marzec 2019 r.) sprawdziły się postawione przeze mnie w niniejszym artykule tezy. Stwierdziłem bowiem w nim: *Wybory do Parlamentu Europejskiego w maju 2014 r., a następnie formułowanie się władz unijnych w połowie 2014 r., w tym przewodniczącego Komisji Europejskiej i Rady Europejskiej oraz Wysokiego Przedstawiciela, nie są i nie mogą być postrzegane jako szansa na nowe otwarcie w dziedzinie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Po pierwsze, przed UE zadanie wzmocnienia gospodarczego strefy euro oraz przezwyciężenie problemu bezrobocia i stagnacji gospodarczej. Jean-Claude Juncker, wybrany w lipcu 2014 r. na szefa KE, kwestie te określił jako priorytetowe w jego kadencji. Po drugie, już sam spór o następcę Catharine Ashton pokazuje, jak odmienne są interesy poszczególnych państw członkowskich. Także konflikt ukraiński przedstawia to w sposób dobitny*. Twórczy charakter tekstu i jego znaczenie dla całości cyklu habilitacyjnego polegał na wskazaniu przeze mnie „niedostatków" WPZiB, które w sposób istotny wpływają na siłę i znacznie UE w stosunkach międzynarodowych.

Na podstawie przedłożonych dywagacji (ogólnych ze względu na charakter artykułów) dotyczących polityki zagranicznej UE oraz potencjału i instrumentarium ekonomicznego UE sformułowałem wnioski, które okazały się kluczowe dla weryfikacji postawionych przeze mnie hipotez badawczych w cyklu habilitacyjnym. Sprowadzić je można (oczywiście w uproszczeniu) do trzech stwierdzeń.

Same postanowienia lizbońskie nie rozwiązują problemu spójności i koordynacji zewnętrznego wymiaru aktywności Unii Europejskiej. Pierwsze lata funkcjonowania WPZIB i WPBiO w ramach TL ukazują liczne wyzwania i ograniczenia w tym zakresie, które chociażby ukazałem na podstawie współpracy Komisji Europejskiej i ESDZ.

Brak skutecznych mechanizmów politycznych determinuje całą sferę aktywności UE w świecie i nie pozwala Unii w pełni wykorzystać wszystkich instrumentów, jakie ma ona w dyspozycji.

Otoczenie międzynarodowe UE (to najbliższe i dalsze) zmienia się – świat staje się wielobiegunowy, co widoczne jest zwłaszcza po 2008 r. By liczyć się w nim, poza sprawną i silną gospodarką Unia Europejska musi dysponować wiarygodną, skuteczną i efektywną polityką zagraniczną i bezpieczeństwa.

Wyżej opisane teksty [nr 2, nr 3, nr 4], wzajemnie się uzupełniające (zdarzają się między nimi powtórzenia w treściach, co wynika z faktu, że każdy z nich stanowił odrębną całość), należy rozpatrywać łącznie. Są wprowadzeniem do rozważań nad złożonością działań UE w sferze międzynarodowej. Odwołują się do stanu badań nad stosunkami zewnętrznymi UE i jej poszczególnymi komponentami. Z tego też powodu teksty te otwierają cykl. Wyznaczają pole badawcze do bardziej wnikliwszych analiz, które znalazły się w kolejnych częściach cyklu.

Podstawą teoretyczną wyżej wymienionych dywagacji, jak i całego cyklu habilitacyjnego było przygotowane przeze mnie opracowanie o misjach cywilnych i

operacjach wojskowych UE w wybranych teoriach stosunków międzynarodowych i integracji europejskiej [nr 5]. Choć dotyczy ono politycznych aspektów międzynarodowej integracji europejskiej to należy je odnosić do całokształtu aktywności zewnętrznej UE. Opracowanie to jednocześnie stanowi istotny wkład w rozwój nauk o polityce i jej subdyscypliny nauki o stosunkach międzynarodowych. Jest bowiem pierwszą taką publikacją traktującą z perspektywy teoretycznej o misjach i operacjach Unii Europejskiej (liczne teoretyczne prace Jacka Czaputowicza koncentrują się bowiem na ogólnym wymiarze WPBiO, a nie na samych misjach i operacjach UE). Podjąłem się w niej próby odpowiedzi na pytania: jak poszczególne teorie interpretują WPBiO oraz zasady funkcjonowania misji cywilnych i operacji wojskowych UE, a także, w jaki sposób wyjaśniają one ich słabości i mankamenty. O wartości tego opracowania świadczy chociażby fakt, że badania nad WPBiO są „rozdrobnione pod względem poszukiwań teoretycznych"[12]. Analizowałem operacje i misje WPBiO w ramach trzech głównych koncepcji i paradygmatów teoretycznych: realistycznego (klasyczny, strukturalny i neoklasyczny), w tym przypadku za przykład posłużyła mi twórczość Catherine Gegout; liberalnego, a w jego ramach nowy liberalizm i liberalizm międzyrządowy (na przykładzie prac Benjamina Pohla), teorię racjonalnego wyboru, podejście *governance* i sieci polityki oraz liberalizm defensywny/ofensywny, a także koncepcję UE jako mocarstwa niewojskowego; w ujęciu konstruktywistycznym, opisując takie zjawiska, jak: socjalizacja na poziomie europejskim, w tym tzw. brukselizacja, i towarzyszące jej czynniki ideacyjne; problematyka kultury strategicznej, europeizacja podmiotów trzecich oraz fenomen UE jako aktora normatywnego. Dowodziłem, że każda z tych szkół teoretycznych charakteryzuje się pewnymi zdolnościami eksplanacyjnymi, uwypukla cechy i zmienne dotyczące misji cywilnych i operacji wojskowych, jednak żadna samodzielnie nie wyjaśnia badanego problemu. Stąd wnioskowałem, że struktura prawno-instytucjonalna i charakter WPBiO „koresponduje z oczekiwaniami realistów"[13], ze względu na „naturalnie silną pozycję państwa"[14]. Natomiast postrzeganie WPBiO przez przedstawicieli teorii liberalnych (nowy liberalizm i liberalizm międzyrządowy) jako wypadkową dążeń jednostek, grup społecznych i krajowych instytucji uznałem za sprzyjające zrozumieniu kształtowania się preferencji na szczeblu krajowym, a następnie unijnym odnośnie do decyzji o uruchomieniu danej operacji/misji. Udowodniłem również, że instytucjonalizm racjonalnego wyboru oraz koncepcje *governance* i sieci polityki przekonująco opisują zarówno złożoność instytucjonalną WPBiO, jak i mechanizm funkcjonowania misji i operacji UE oraz zarządzania nimi. Ponadto na przykładzie misji i operacji WPBiO potwierdziłem użyteczność teorii liberalnej w badaniu stosunków liberalnej Unii z

[12] C. Bickerton, B. Irondelle, A. Menon, *Security Co-operation Beyond the Nation-State: The EU's Common Security and Defence Policy*, „Journal for Common Market Studies", nr 1/2011, vol. 49, s. 10; X. Kurowska, *Introduction: The Role of Theory in Research on Common Security and Defence Policy*, w: *Explaining the EU's Common Security and Defence Policy: Theory in Action*, red. X. Kurowska, F. Breuer, Palgrave-Macmillan, London 2012, s. 1; D. Fiott, *The Common Security and Defence Policy and IR Theory*, https://www.e-ir.info/2013/08/20/the-common-security-and-defence-policy-and-ir-theory/, s. 1 (data dostępu: 20 grudnia 2018).

[13] T. Haesebrouck, *Explaining the Pattern of CSDP-Operations: Towards a Theoretical Synthesis*, „Romanian Journal of European Affairs", nr 2/2015, vol. 15, s. 16.

[14] A. Rosiński, op.cit., s. 252.

państwami nieliberalnymi (trzecimi). Natomiast konstruktywizm w moich badaniach wykazał przydatność w analizowaniu „złożonej, codziennej ewolucji współpracy UE w zakresie bezpieczeństwa i obrony"[15]. Przytaczane opracowanie [nr 5] ma charakter przekrojowy, a zarazem programowy i fundamentalny dla całego cyklu habilitacyjnego. Jego istota poznawcza i twórczy walor polegają na tym, że nie ma ono formy jedynie streszczenia, referującego najważniejsze koncepcje i podejścia teoretyczne w nauce o stosunkach międzynarodowych i studiach europejskich. Publikacja ta to próba samodzielnej, autorskiej i krytycznej analizy teoretycznej i jej zastosowania do zagadnienia WPBiO (w wąskim znaczeniu) i stosunków zewnętrznych UE (w szerszym ujęciu). Pozostałe teksty cyklu stanowią swoistą ilustrację i są studium przypadków do omawianych tutaj wieloaspektowych dywagacji teoretycznych.

Niezależnie od teoretycznego charakteru opracowania przedstawiłem w nim także (niejako w tle) wybrane problemy funkcjonowania misji i operacji UE. Zagadnienie to stosunkowo rzadko podejmowane jest przez polskich badaczy (wśród nich należy wyróżnić m.in. Joannę Starzyk czy Andrzeja Ciupińskiego). Walor poznawczy tego zabiegu polega przede wszystkim na tym, parafrazując słowa Luisa Simóna, że misje i operacje UE są „najlepszym barometrem poziomu prokrastynacji, która nęka Wspólną Politykę Bezpieczeństwa i Obrony od samego początku"[16]. Podjęcie więc tej tematyki jest spójne z postawionym przeze mnie zadaniem badawczym. Wskazując na schemat działań ekspedycyjnych UE dowodziłem ograniczonego ich zakresu. Zrozumienie specyfiki misji/operacji w tym względzie pozwoliło lepiej dostrzec wyzwania związane z aktywnością UE w sferze międzynarodowej. Zwłaszcza te dotyczące praktycznego wcielania w życie zasady „bezpieczeństwo-rozwój" (*security-development*), jednej z kluczowych w kontekście realizacji kompleksowego podejścia UE do rozwiązywania sporów. Do kwestii tej odnosiłem się w kolejnych artykułach umieszczonych w cyklu habilitacyjnym (przede wszystkim wtedy, kiedy rozpatrywałem politykę UE wobec problemu terroryzmu w Afryce [nr 12]), dostrzegając brak ściślejszej koordynacji między WPBiO a inicjatywami z zakresu współpracy na rzecz rozwoju.

Uzupełnieniem do rozważań teoretycznych jest mój kolejny artykuł rozpatrujący pomoc rozwojową w ujęciu geoekonomicznym [nr 6]. Zawarte w nim badania oparłem na założeniu, że wzrost współzależności między polityką a ekonomią, a także rosnąca ranga komponentu ekonomicznego w stosunkach międzynarodowych uzasadniają (a wręcz wymuszają) zastosowanie przy badaniu problematyki pomocy rozwojowej pojęcia równowagi sił określonej w ramach ekonomii politycznej stosunków międzynarodowych (EPSM). W tym kontekście podjąłem się redefinicji tradycyjnej kategorii siły w nauce o stosunkach międzynarodowych na rzecz nowej koncepcji miękkiej siły (*soft power*), w której komponent ekonomiczny odgrywałby zasadniczą rolę. Stosując się do powyższych wytycznych wskazałem następnie rzeczywiste cele pomocy rozwojowej według tradycji realistycznej, jak i liberalnej w ujęciu EPSM. Wszystko to zilustrowałem opisem z perspektywy geoekonomicznej pomocy

[15] Ch.O. Meyer, E. Strickmann, *Solidifying Constructivism: How Material and Ideational Factors Interact in European Defence*, „Journal of Common Market Studies", nr 1/2011, t. 49, s. 63.

[16] L. Simón, *Zarządzanie kryzysowe nie jest receptą na dalsze cięcia: planowanie wojskowe i wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony po Lizbonie*, w: *System planowania i dowodzenia misjami Unii Europejskiej. Struktura, problemy, możliwości reform*, red. M. Terlikowski, PISM, Warszawa 2011, s. 7.

rozwojowej Chin, UE i USA w Afryce Subsaharyjskiej, stosując przy tym analizę komparatywną. Za szczególnie wartościowy walor niniejszego artykułu uznaję autorską konceptualizację pojęcia i problemu pomocy rozwojowej w świetle ekonomii politycznej stosunków międzynarodowych, rzadko (lub wręcz w ogóle) tak omawianego w Polsce. Jednocześnie w celu rozwinięcia narzędzi badań w tym zakresie przedstawiłem katalog motywów zaangażowania państw (i podmiotów międzynarodowych) w udzielanie pomocy rozwojowej. Artykuł ma charakter problemowy, w którym podjąłem się próby omówienia różnych niuansów związanych z szeroko pojętą aktywnością UE i jej państw członkowskich, a także innych państw spoza UE w ramach współpracy na rzecz rozwoju. Warto zauważyć, że do tego tekstu odnoszę się i przywołuję go w późniejszych swoich artykułach, które znalazły się w cyklu habilitacyjnym [nr 7, nr 8, nr 11, nr 16]. Wynika to m.in. z faktu, że poza warstwą teoretyczną znajdują się w nim również wyjaśnienia terminologiczne, definicyjne i instytucjonalne ODA. Jednocześnie tekst ten jest kompatybilny z trzema pierwszymi prezentowanymi tutaj tekstami [nr 2, nr 3, nr 4], w szczególności fragmentami dotyczącymi komponentu ekonomicznego, i koncepcji UE jako mocarstwa niewojskowego.

Reasumując, prezentowane w tej części cyklu habilitacyjnego teksty, jak już wskazałem, tworzą podstawę do dalszych badań nad stosunkami zewnętrznymi UE. Zarysowana w nich perspektywa empiryczno-instytucjonalna oraz teoretyczna pozwoliły mi w kolejnych częściach cyklu do bardziej szczegółowych rozważań, które rozwijały i uzupełniały przedstawione wyżej zagadnienia. Niejako wypełniały pojęcie stosunków zewnętrznych UE konkretnymi już przykładami i składnikami poznawczymi. W ten sposób poszczególne moje analizy i dywagacje zawarte w całym cyklu habilitacyjnym są spójne, a zarazem są oparte na solidnych założeniach i podstawach teoretyczno-instytucjonalnych.

2.3.2.2. Ekonomiczne stosunki zewnętrzne UE z Afryką Subsaharyjską

Ta część cyklu obejmuje pięć publikacji, o łącznej liczbie 15 arkuszy wydawniczych: dwa rozbudowane rozdziały [nr 8 i nr 11] w książkach (jednej z nich jestem współredaktorem [nr 1]); artykuł [nr 9] w wysoko punktowanym czasopiśmie naukowym; opracowanie w formie monografii [nr 7] wydane przez oficjalne wydawnictwa UE (we współpracy z Europejskim Trybunałem Obrachunkowym) oraz obszerną część (obejmującą 3 rozdziały) monografii [nr 10], której jestem współautorem.

W artykułach i rozdziałach wchodzących w skład tej części cyklu habilitacyjnego mających charakter empiryczny, chociaż odwołujących się do wspomnianych wcześniej aspektów teoretyczno-instytucjonalnych, podjąłem się dogłębnej analizy ekonomicznego komponentu stosunków zewnętrznych UE: współpracy na rzecz rozwoju i stosunków gospodarczych UE z państwami Afryki Subsaharyjskiej. Moje badania konkretyzowały wątki poruszone w pierwszej części cyklu. Ich celem było więc z jednej strony ukazanie mechanizmów, celów, ewolucji i dynamiki zmian i z tym związanych wyzwań i słabości poszczególnych elementów ekonomicznych stosunków zewnętrznych UE, z drugiej strony twórcze poszukiwanie nowych ich ujęć i

interpretacji. Wszystkie zawarte w tej części teksty są kompatybilne z założeniami badawczymi i metodologicznymi prezentowanego cyklu habilitacyjnego. Problematykę pomocy rozwojowej UE i jej stosunków gospodarczych ze światem zewnętrznym rozważałem w kontekście kilku nachodzących na siebie perspektyw, jako: istotny element kształtujący tożsamość międzynarodową UE; wyznacznik międzynarodowej pozycji UE w świecie; najsilniej obecny przejaw aktywności międzynarodowej UE w świecie; najważniejszy komponent stosunków zewnętrznych UE. Takie spojrzenie na analizowany problem było wartością dodaną cyklu. Pozwoliło mi na jego wnikliwy opis. Dokonałem krytycznej analizy najważniejszych koncepcji, programów, idei odnoszących się do międzynarodowej i europejskiej (unijnej) współpracy na rzecz rozwoju, a także roli handlu w rozwoju państw Południa.

Cykl w tej części rozpocząłem dwoma tekstami [nr 7 i nr 8]. Są one ze sobą powiązane i spójne. W pewnych fragmentach np. w stosunku do definicji czy terminologii pokrywają się z wcześniej już prezentowaną publikacją [nr 6] (co jest zrozumiałe, ze względu na fakt, iż każdy tekst stanowi odrębną całość). Tak obszerne przedstawienie w tym miejscu ewolucji i ram funkcjonowania polityki rozwojowej UE miało świadczyć nie tylko o wieloaspektowej aktywności Unii w tym zakresie, ale nade wszystko podkreślić znaczenie tej polityki w stosunkach zewnętrznych Unii Europejskiej.

W tekście [nr 7] scharakteryzowałem ewolucję polityki rozwojowej WE/UE w kontekście dwóch równoległych procesów: kształtowania się międzynarodowego systemu współpracy na rzecz rozwoju i stosunków WE/UE z krajami Afryki, Karaibów i Pacyfiku. Taka konstrukcja analizy wynikała z faktu, że przyjęte w obu tych procesach rozwiązania, jak zauważa M. Holland, *determinują istotę (naturę) relacji UE ze wszystkimi innymi krajami rozwijającymi się w wymiarze globalnym*[17]. Daty graniczne moich badań w tym przypadku stanowią swoistą klamrę – lata 1949–1970 to ustanowienie międzynarodowego systemu współpracy na rzecz rozwoju oraz proces tworzenia podstaw instytucjonalnych polityki rozwojowej w państwach członkowskich WE i w samych Wspólnotach. Rok 2015 r. z kolei to rok zakończenia Milenijnych Celów Rozwoju (MDGs) i jednocześnie przyjęcia podczas szczytu ONZ w Nowym Jorku 25–27 września nowych celów zrównoważonego rozwoju (SDGs), które wyznaczają kierunki międzynarodowej współpracy rozwojowej do 2030 r. Istota poznawcza tego opracowania polega na tym, że problematyka ta w sposób tak całościowy i zarazem syntetyczny rzadko jest przedmiotem badań lub publikacji (wśród innych autorów polskich, którzy poruszali te wątki, zwłaszcza historyczne, choć nie w tak rozbudowanym aspekcie odnośnie do WE, można przede wszystkim wyróżnić Pawła Bagińskiego, Dominika Kopińskiego czy Katarzynę Czaplicką). Podjąłem się nie tylko systematyzacji i periodyzacji, ale także krytycznej analizy podejmowanych przez WE/UE na przestrzeni wszystkich tych lat działań w zakresie pomocy rozwojowej.

Ze względu na zarysowy przeze mnie przedmiot badań w cyklu habilitacyjnym kluczowe jednak były wnioski obejmujące lata 2005–2015 (lata 90. XX są dość dobrze omówione i zbadane w literaturze polskiej, m.in. przez Katarzynę Kołodziejczyk, i wcześniej już wymienionych badaczy). Podejmowane w tym okresie przez UE działania

[17] M. Holland, *The European Union and the Third World*, Palgrave, Basingstoke 2002, s. 234.

rozpatrywałem (w obu tekstach – [nr 7 i nr 8]) z perspektywy zmian i reform w europejskim i globalnym systemie pomocowym, realizacji MDGs oraz dialogu dotyczącego kierunku ram rozwoju globalnego po 2015 r., tzw. procesu post-MDGs, zapoczątkowanego konferencją w Rio w 2012 r.

Na podstawie zebranych materiałów i przeprowadzonej analizy dowodziłem o zbieżności między postulatami UE a nowymi SDGs, w tym dotyczącej konieczności ściślejszego łączenia polityki rozwojowej z klimatyczną, handlową i pewnymi aspektami politycznymi (m.in. odnoszącymi się do bezpieczeństwa i wartości demokratycznych) w jednym postulacie wspierania zrównoważonego i włączającego wzrostu. Tym samym moje badania wykazały, że realizowane przez UE kompleksowe podejście charakteryzujące politykę zewnętrzną UE nabiera uniwersalnego znaczenia. To kluczowe wnioski odnośnie do prowadzonego przeze mnie zadania badawczego.

Dla pełności analizy badanego problemu w tekście [nr 8] podjąłem się opisu mechanizmów decyzyjnych i finansowych polityki UE w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju. Zilustrowałem to odpowiednimi przykładami i danymi. Poznanie tych mechanizmów jest tym bardziej uzasadnione, że nieuniknione w przyszłości będzie szukanie dodatkowych, alternatywnych środków finansowych na rozwój. Elementem dopełniającym obraz działań UE w sferze szeroko pojętej współpracy na rzecz rozwoju była dokładna analiza celów, zakresu, mechanizmów unijnej pomocy humanitarnej.

W nawiązaniu do części teoretyczno-instytucjonalnej cyklu habilitacyjnego i opierając się na wnioskach tam wyciągniętych podtrzymałem swoją tezę, że pomoc rozwojowa jest ważnym narzędziem polityki zewnętrznej UE. Jest swoistym kreatorem pozycji UE w świecie, *soft power*, poprzez którą Unia może wpływać na otoczenie międzynarodowe. Twierdzenie to ilustrowałem tezami cenionych badaczy tej problematyki. G.R. Olsen zauważa, iż *it is increasingly inappropriate to see the aid policy of the European Union in isolation from its other external activities*. Z kolei P. Hoebink i O. Stokke uważają, że po ustanowieniu wspólnej polityki zagranicznej na mocy Traktatu z Maastricht, wzrasta polityczne znaczenie pomocy rozwojowej[18]. Tym bardziej za zasadne uznałem, ekstrapolując zmiany zachodzące w polityce rozwojowej WE/UE, wskazanie na pewne stałe prawidłowości, które wpływały i wpływać będą na kierunek ewolucji systemu pomocy rozwojowej UE, a szerzej rzecz ujmując na zdolności kompleksowego podejścia UE do jej polityki zewnętrznej.

Uogólniając wyróżniłem trzy najważniejsze prawidłowości: Po pierwsze, pomoc rozwojowa UE, a wcześniej WE, naznaczona jest swego rodzaju dualizmem. Trudno sobie wyobrazić by państwa członkowskie zrzekły się całkowicie swoich kompetencji w tym zakresie na rzecz organów wspólnotowych. Odnosząc się do dychotomicznego podziału na interesy donatorów (*donor interest*) i potrzeby biorców (*recipient needs*), główną motywacją (*core motives*) udzielania pomocy (m.in. przez kraje członkowskie UE) są nade wszystko „egoistyczne interesy państw donorów" (*selfish donor interest*)[19].

---

[18] P. Hoebink, O. Stokke, *Introduction: European Development Co-operation at the Beginning of a New Millenium* w: P. Hoebink, O. Stokke (eds), *Perspectives on European Development Co-operation. Policy and performance of individual donor countries and the EU*, P. Hoebink, O. Stokke (eds.), Routledge, London-New York 2005, s. 18.

[19] G.R. Olsen, *The European Union's Development Policy: Shifting Priorities in a Rapidly Changing World* in: P. Hoebink, O. Stokke (eds.), *Perspectives...*, op.cit., s. 578.

Po drugie, choć na przełomie wieków zasada komplementarności (*complemantarity*) oraz związane z nią zasady koordynacji (*coordination*), spójności (*coherence*) i zwartości (*consistency*) „zdominowały" politykę rozwojową UE to ich implementacja ma jednak ograniczony charakter – co przejawia się, m.in., w istnieniu tzw. deficytu czterech „C" w polityce rozwojowej UE (od pierwszych liter nazw przyjętych zasad). Obszary „niespójności" polityki rozwojowej UE dotyczą kilku wymiarów. Wydaje się, iż całkowite przezwyciężenie tych problemów jest mało prawdopodobne. Po trzecie, należy pamiętać o specyfice UE i jej konstrukcji, zwłaszcza dotyczącej wymiaru zewnętrznego UE. Pomoc rozwojowa jest częścią szerszego procesu, jakim jest proces integracji europejskiej. To od jego dynamiki zależeć będzie przyszły kształt systemu pomocowego UE.

Zestawienie w jednym miejscu powyższych dwóch tekstów [nr 7 i nr 8] dało pełny obraz funkcjonowania polityki UE w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju. Były one autorską próbą zarysowania głównych ram operacyjnych tejże polityki, co stanowi o ich wartości merytorycznej i wyróżnia spośród innych tekstów o podobnej problematyce. Artykuły te stanowiły jednocześnie podstawę (w sposób bezpośredni lub pośredni) do bardziej szczegółowych badań dotyczących polityki rozwojowej UE i innych aspektów ekonomicznych stosunków zewnętrznych UE. Obejmowały one w przypadku niniejszego cyklu następujące zagadnienia: problematykę zintegrowanego podejścia do zmian klimatu i rozwoju (co zostało pominięte w MDGs); stosunki gospodarcze UE z podmiotami trzecimi na przykładzie relacji z Afryką oraz stosunki Azja-Afryka jako przykład relacji Południe-Południe. Znalazły one odzwierciedlenie w trzech kolejnych tekstach [nr 9, nr 10, nr 11]. W moim przekonaniu wyjaśnienie tych zagadnień było uzasadnione z jednej strony tematem badawczym cyklu, z drugiej ważnością i aktualnością tych problemów.

Pojawienie się zarówno nowych państw donatorów i większa aktywność państw spoza UE (azjatyckich) w Afryce, jak i ściślejsze związki między pomocą rozwojową a innymi dziedzinami życia (zmiany klimatu, handel) są oznaką zmian zachodzących w gospodarce światowej i w międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju. Wszystko to w jeszcze większym stopniu może utrudniać koordynację działań (także tych w ramach UE) oraz powodować wyzwania z tym związane. Istotnym walorem poznawczym trzech poniżej omawianych tekstów [nr 9, nr 10, nr 11] jest fakt, iż tematyka, która się w nich znalazła jest rzadko analizowana przez polskich badaczy. Podjęcie przeze mnie tych kwestii, zwłaszcza klimatycznych i polityki państw azjatyckich w Afryce, jest tym, co stanowi istotny wkład moich badań w rozwój nauk o polityce, zarówno w Polsce, ale także w Europie. Ponadto wszystkie te trzy prace oparte były, co należy mocno podkreślić, na wielowątkowej analizie. Najlepszą ilustracją tego faktu jest bogata literatura dołączona do tych tekstów. Ponadto dane faktograficzne zebrane w nich (olbrzymia liczba danych, statystyk, tabel) stanowią tło do pokazania tendencji i procesów związanych z przedmiotem badań niniejszego cyklu habilitacyjnego.

Celem artykułu [nr 9] było ukazanie zależności między rozwojem a negatywnymi skutkami zmian klimatu i degradacji środowiska naturalnego, a także znaczenie tej problematyki w polityce UE w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju. Tematyka ta sama w sobie ma charakter innowacyjny. Istotą poznawczą tego tekstu była dogłębna

analiza całego wachlarza działań UE w tym zakresie. Opisałem je na przykładzie realizowanego przez obie strony Wspólnej Strategii Afryka–UE. Badania miały charakter przekrojowy i zmierzały do wyjaśnienia fenomenu kompleksowego podejścia w realizacji międzynarodowej strategii UE. Problematyka rozwoju i zmian klimatu stanowiła więc jedynie swoiste studium przypadku, pretekst i ilustrację do ukazania szerszego problemu.

Ukazałem złożoność stosunków zewnętrznych UE, coraz większe dążenie ze strony UE do nadania im całościowego charakteru, czego przejawem w tym przypadku jest próba ścisłego powiązania dwóch obszarów – zmian klimatu/ochrony środowiska i rozwoju – w jednej szerokiej kategorii polityce UE w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju. Jednocześnie wykazałem, że pomimo przekonania o współzależności obu tych obszarów, często działania rozwojowe i klimatyczne realizowane są osobno. Przyczyn tego stanu rzeczy upatrywałem, czego dowodziłem w artykule (ilustrując to odpowiednimi przykładami), w problemach mających źródło w UE, w państwach afrykańskich lub też w systemie globalnym. Z punktu widzenia celu badawczego osiągnięcia naukowego kluczowe znaczenie wydają się mieć wskazane przeze mnie słabości UE. Wynikają one z następujących przesłanek (które wnikliwie opisałem): nieuwzględniania polityki klimatycznej w szerszych ramach stosunków zewnętrznych UE; ograniczonych funduszy na zewnętrzne działania klimatyczne (w obrębie DG CLIMA i ESDZ); ograniczonego zaangażowania w rozwiązywanie kwestii klimatycznych na poziomie politycznym i na wyższym szczeblu kierownictwa w ESDZ oraz w delegaturach UE; rozdźwięku między celami dyplomacji klimatycznej a dostępnymi zasobami i możliwościami finansowymi/ kadrowymi; powszechnie występującymi różnicami między celami wewnętrznymi i zewnętrznymi Europy w dziedzinie klimatu i energii (stawianie kwestii energetycznych nad klimatycznymi) oraz rozbieżnymi interesami państw członkowskich UE.

Przedmiotem wnikliwej mojej analizy były stosunki gospodarcze UE z Afryką. Scharakteryzowałem je w książce [nr 18], której byłem współautorem. Jednocześnie temat ten jest ściśle związany z celem badawczym niniejszego cyklu habilitacyjnego. Po pierwsze, zewnętrzna polityka handlowa i szerzej gospodarcza jest jednym z głównych instrumentów (środków) w stosunkach zewnętrznych UE. Na kwestię tę zwracałem uwagę już w części teoretyczno-instytucjonalnej cyklu. Tym samym poruszone w książce zagadnienia (odnoszące się bezpośrednio do UE) były swoistym studium przypadku do innych moich opracowań. Po drugie, handel staje się narzędziem osiągania rozwoju. Doskonałą ilustracją tego stanu rzeczy są tutaj umowy o partnerstwie gospodarczym (EPA), które zostały przeze mnie omówione w tejże książce. Po trzecie, rywalizacja między Europą a światem pozaeuropejskim, która rozgrywa się na wielu poziomach i w wielu miejscach i dziedzinach, widoczna jest zwłaszcza na kontynencie afrykańskim, i to właśnie w aspekcie gospodarczym.

Bazując na tych założeniach swoją analizę podzieliłem na trzy powiązane rozdziały tworzące jedną całość w postaci wyodrębnionej części w książce [nr 10]. W pierwszym z tych rozdziałów ukazałem ramy instytucjonalne współpracy UE-Afryka, przesłanki i uwarunkowania zaangażowania UE w Afryce, podkreśliłem zwłaszcza dwa z nich: „czynnik chiński" i potencjał gospodarczy kontynentu afrykańskiego. Obie

kwestie zostały poddane analizie w kolejnych tekstach znajdujących się w cyklu, odpowiednio [nr 11 i nr 20 – w tym ostatnim przypadku chodzi tylko o fragment dotyczący Afryki jako rynku wschodzącego]. Natomiast zasadniczą częścią tego opisywanego rozdziału była analiza makroekonomiczna relacji UE-Afryka w ujęciu kontynentalnym. Kolejne dwa rozdziały książki stanowią już regionalną perspektywę przedmiotu analizy. Badaniem objąłem poszczególne grupy regionalne Afryki Subsaharyjskiej, z którymi prowadzono negocjacje na temat EPA oraz wybrane kraje regionu. Skoncentrowałem się na ukazaniu korzyści i wyzwań związanych z procesem implementacji tychże umów, zwłaszcza ich wpływie na rozwój społeczno-ekonomiczny Afryki. Przedstawiłem także wyniki badań empirycznych dotyczących zróżnicowania dynamiki wartości i struktury wymiany handlowej UE z subregionami Afryki Subsaharyjskiej. Analogicznie badania przeprowadziłam odnośnie do Afryki Północnej (z jedną różnicą, omówiłem eurośródziemnomorskie układy stowarzyszeniowe).

Tę część cyklu kończy artykuł dotyczący stosunków wybranych państw Azji z Afryką [11]. Przedstawiłem w nim i zobrazowałem licznymi przykładami dynamikę współpracy ekonomicznej, politycznej, rozwojowej Chin, Indii, Korei Południowej i Japonii z państwami Afryki Subsaharyjskiej. Istotny pod względem poznawczym walor tekstu polega na podwójnej analizie porównawczej. W samym tekście, czyli bezpośrednio, porównuję polityki czterech państw azjatyckich wobec Afryki Subsaharyjskiej. W sposób pośredni konfrontuję te polityki, a także sam tzw. azjatycki model rozwoju, z działaniami podejmowanymi przez Unię Europejską. Wartością tej analizy jest więc wskazanie na różnice i podobieństwa między nie tylko państwami azjatyckimi, ale także między nimi a UE odnośnie do aktywności wobec regionu subsaharyjskiego. Jednocześnie to jedno z nielicznych w Polsce opracowań, które w tak syntetyczny sposób ujmuje tę tematykę w sposób tak całościowy. Raczej spotyka się opracowania dotyczące stosunków poszczególnych państw azjatyckich, zwłaszcza Chin i Japonii, z Afryką. Ponadto warto zaznaczyć, że przeprowadzona przeze mnie w niniejszym tekście analiza, podobnie jak w przypadku wcześniej opisanej problematyki rozwoju i zmian klimatu i ochrony środowiska, stanowiła jedynie pretekst do szerszych badań dotyczących UE i jej możliwości oddziaływania na stosunki międzynarodowe w nowych uwarunkowaniach geostrategicznych (m.in. uwzględniających bezprecedensowy rozwój relacji Azja-Afryka, czy pojawienie się nowych donatorów).

Omawiany tekst dotyczący polityki wybranych państw azjatyckich wobec Afryki [nr 11] należy analizować wspólnie z innymi artykułami zawartymi w cyklu: o geoekonomii [nr 6], o potencjale ekonomicznym UE w świecie [nr 3, podrozdział 5 tegoż artykułu] i o pomocy rozwojowej [nr 7, konkluzje zawarte w zakończeniu]. Zestawienie tych tekstów obok siebie, ich konstrukcja i treść pozwoliło mi porównać motywy i cele oraz różne typy praktyk i działań państw i mocarstw (spoza UE) w Afryce. W szerszym ujęciu zrozumieć ich strategie międzynarodowe. Natomiast z punktu widzenie cyklu habilitacyjnego i postawianego tam celu badawczego, uogólniając i upraszczając na podstawie tez i wniosków z wyżej wskazanych tekstów wyróżniłem kilka prawidłowości. Rosnące znaczenie państw azjatyckich w Afryce oraz większa współzależność gospodarek obu regionów nie są tożsame ze zmianą układu sił w stosunkach międzynarodowych (*power shift*) na kontynencie afrykańskim. Jednakże

faktem jest, że dominacja państw Zachodu w tej części świata ulega ograniczeniu (co ilustrowałem np. danymi ekonomicznymi dotyczącymi wymiany handlowej). Polityka państw azjatyckich wobec Afryki znacznie się różni od zaproponowanej przez UE i jej państwa członkowskie. Symbolizuje ją współpraca Południe–Południe. Ian Taylor pisze o wspólnych niezachodniocentrycznych prawach i zasadach łączących państwa Południa. Rozumienie przez tamtejsze państwa wolności politycznej i gospodarczej odbiega od europejskiego sposobu myślenia o demokracji, polityce i zasadach gospodarczych. Dodatkowo te wspólne interesy są wzmacniane przez uwypuklanie wspólnoty historycznej, tj. podkreślanie negatywnej roli kolonializmu. Uwzględniając to wszystko, z perspektywy strategii międzynarodowej UE i nieuniknionej konfrontacji ze światem niezachodnim (tj. najważniejszymi wschodzącymi gospodarkami współczesnego świata – w tym Chin) o dominację w post-2008 porządku międzynarodowym należy stwierdzić, że od tego jak skutecznie i efektywnie UE będzie implementowała zasadę kompleksowego podejścia do polityki zewnętrznej zależeć będzie m.in. wynik tej konfrontacji.

Reasumując, w części II cyklu habilitacyjnego scharakteryzowałem ekonomiczne stosunki zewnętrzne UE i jej dwa kluczowe składniki, tj. pomoc rozwojową i WPH (szerzej stosunki gospodarcze UE ze światem zewnętrznym). Na podstawie badań udowodniłem, że istnieje tendencja do coraz ściślejszej integracji kwestii rozwoju i handlu oraz rozwoju i zmian klimatu/ochrony środowiska. W przypadku Afryki (i nie tylko) tak zintegrowane i kompleksowe podejście stanowi, obok współpracy politycznej, społecznej, kulturowej, humanitarnej niezbędny element do realizacji tego samego celu – tworzenia i budowania w regionie strefy pokoju i dobrobytu. Takie podejście oparte jest na dwóch założeniach. Po pierwsze, UE konsekwentnie podkreśla w licznych dokumentach, a także w Traktacie z Lizbony, że trwały pokój nie jest możliwy bez rozwoju i eliminacji ubóstwa[20]. Wzmacnianie warunków gospodarczych i rozwojowych (m.in. poprzez współpracę handlową i pomoc rozwojową) ma zasadnicze znaczenie dla bezpieczeństwa kraju[21]. Po drugie zakłada się, że polityka handlowa i inwestycyjna UE powinna kierować się ogólnymi zasadami działań zewnętrznych UE określonymi w art. 3 i 21 TUE tj. przyczyniać się do „trwałego rozwoju Ziemi (...), do swobodnego i uczciwego handlu, do wyeliminowania ubóstwa oraz do ochrony praw człowieka (...)"[22]. Handel i inwestycje między UE a krajami rozwijającymi się to narzędzia służące realizacji tych celów[23].

W tej części cyklu wskazałem na praktyczne działania UE w wymiarze ekonomicznym, opierając się, zgodnie z założeniami badawczymi cyklu, na wcześniej zaprezentowanych teoretyczno-instytucjonalnych podstawach.

---

[20] Wspólny Komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady, *Kompleksowe podejście UE do zewnętrznych konfliktów i sytuacji kryzysowych*, Bruksela, 11.12.2013 r., Join(2013) 30 final, s. 4; M. Furness, S. Gänzle, *The European Union's Development Policy: A Balancing Act between 'A More Comprehensive Approach' and Creeping Securitisation*, "University of Agder ISL Working Paper", November 22, 2012, s. 9.

[21] Wspólny Komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady, *Budowanie zdolności na rzecz bezpieczeństwa i rozwoju - Umożliwienie partnerom zapobiegania kryzysom i zarządzania nimi*, Strasburg, 28.4.2015 r., JOIN(2015) 17 final.

[22] *Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, Dz. U. UE 2012/C 326/01, 26 października 2012 r.

[23] *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 16 kwietnia 2013 r. w sprawie handlu i inwestycji, sił napędzających wzrost w krajach rozwijających się* (2012/2225(INI)), P7_TA-PROV(2013)0120.

2.3.2.3. Polityczne aspekty stosunków zewnętrznych UE z Afryką Subsaharyjską

Ta część cyklu obejmuje trzy artykuły o łącznej liczbie pięciu arkuszy: jeden artykuł w wysoko punktowanym czasopiśmie naukowym [nr 12] i dwa rozdziały w książkach [nr 13 i nr 14]. Każdy z tekstów choć dotyczył odrębnego problemu, to uwzględniał w różnym ujęciu polityczne aspekty stosunków zewnętrznych UE.

Najogólniej rzec ujmując w tekstach tych podjąłem się wyjaśnienia słabości polityki zagranicznej UE. Uwypukliłem te wyzwania, które zostały wskazane w teoretyczno-instytucjonalnej części cyklu. Zostały one tutaj przeze mnie dogłębnie zbadane. Są tym samym spójne z założeniami badawczymi całego cyklu. Poruszone w poniższych tekstach problemy stanowiły jedynie punkt wyjścia do głębszej refleksji nad kondycją polityki zagranicznej UE lub szerzej stosunków zewnętrznych, i z nimi związanymi tendencjami i procesami. Przedstawiłem także przesłanki, które nie zawsze odnoszą się do bieżących wydarzeń, a stanowią istotne determinanty kształtowania się stosunków zewnętrznych UE. Stąd posłużyłem się analizą historyczną z elementami teoretycznej i opisałem działalność Ligi Narodów w Afryce i roli w niej państw kolonialnych, w tym Wielkiej Brytanii i Francji [vide: nr 14]. Jednocześnie moje badania nie podważały nadrzędnej roli państwa w określaniu WPZiB i WPBiO. Przyjmując powyższe założenia moi celem w tej części cyklu była – przy uwzględnieniu uwarunkowań historyczno-kulturowych, a także międzyrządowego charakteru WPZiB i WPBiO – próba odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu UE koordynuje swoje działania międzynarodowe, korzystając przy tym z instrumentarium politycznego.

Głównym tekstem tej części cyklu był artykuł dotyczący polityki UE wobec problemu terroryzmu w Afryce Subsaharyjskiej [nr 12]. Abstrahując od ważkości poruszonych w nim kwestii, to z punktu widzenia realizowanego przeze mnie zadania badawczego należy podkreślić istotę poznawczą tego artykułu. Było nią wyjaśnienie zasady kompleksowego podejścia w strategii międzynarodowej UE, przejawiającej się w tym przypadku istnieniem ścisłego *iunctim* między bezpieczeństwem i rozwojem w aktywności zewnętrznej UE. Artykuł ten stanowił swoiste dopełnienie dwóch wcześniejszych, w których opisałem zależność między rozwojem a handlem [nr 10] i rozwojem a zmianami klimatu/ochroną środowiska [nr 9]. To stanowiło o jego wartości merytorycznej. Teoretycznym narzędziem zastosowanym przeze mnie w tym studium przypadku w stosunku do UE były koncepcje „roli aktora" (*actorness*), „obecności" (*presence*) oraz mocarstwa niewojskowego (*civilian power*).

Opierając się na tych założeniach, scharakteryzowałem zagrożenia związane z działalnością ugrupowań terrorystycznych w Afryce Subsaharyjskiej (opisałem najważniejsze z nich). Na tym tle omówiłem podejmowane przez UE działania z jednej strony mające na celu ograniczenie zdolności bojowych ugrupowań terrorystycznych w Afryce Subsaharyjskiej, z drugiej zapewniające trwały i stabilny rozwój na kontynencie afrykańskim i tym samym ograniczające takie zjawiska, jak dysproporcje ekonomiczne, podziały społeczne i niewydolna struktura władzy, które stanowią pożywkę dla działań terrorystycznych.

Na podstawie powyższej charakterystyki wyciągnąłem następujące wnioski. Po pierwsze, UE opowiada się za kompleksowym podejściem do zewnętrznych konfliktów i sytuacji kryzysowych (w tym dotyczących zjawiska terroryzmu) oraz za ścisłą współpracą w tym zakresie z innymi partnerami, zarówno w wymiarze regionalnym, jak i globalnym (z USA i ONZ), czego najlepszym przykładem są strategie: UE wobec Rogu Afryki (*Strategic Framework for the Horn of Africa*) i Sahelu (*Strategy for Security and Development in the Sahel*). Po drugie, Bruksela nie angażuje się w bezpośrednie akcje przeciw terrorystom. Kluczową rolę spełniają tutaj państwa afrykańskie i organizacje regionalne. Te dwie prawidłowości charakteryzujące działania UE w Afryce Subsaharyjskiej wynikają w dużym stopniu z konstrukcji samej UE i z braku posiadania przez nią (UE) odpowiednio rozwiniętego komponentu militarnego.

Artykuł ten jest próbą interpretacji, w jakim stopniu UE stosuje kompleksowe podejście w realizacji strategii wobec Afryki. Przedstawiłem autorską próbę systematyzacji mechanizmów UE w tym zakresie. Na tym polegał przede wszystkim twórczy charakter tekstu. Przytoczone przykłady, będące wynikiem rzetelnych studiów nad zagadnieniem terroryzmu w Afryce, stanowiły, obok już prezentowanego opracowania dotyczącego misji i operacji UE [vide: nr 5], podstawę do wyciągnięcia przeze mnie bardziej ogólnych wniosków: dotyczących samego rozwoju WPBiO, i WPBiO jako jednego z elementów systemu stosunków zewnętrznych UE.

Po pierwsze, misje cywilne i operacje wojskowe *stanowią najbardziej widoczny przejaw działalności UE w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego, zwłaszcza w państwach upadłych, i najbardziej namacalny przykład (...) podmiotowości UE w dziedzinie bezpieczeństwa*[24].

Po drugie, są elementem całościowego i zintegrowanego podejścia UE do zewnętrznych konfliktów i sytuacji kryzysowych, które charakteryzuje łączenie działań politycznych, ekonomicznych i rozwojowych z wojskowymi. Zdaniem Ananda Menona *Unia jest jedyną organizacją międzynarodową, która aktywnie uczestniczy we wszystkich fazach stabilizacji pokonfliktowej*[25].

Jednocześnie wskazałem na pewne wyzwania i słabości, analogicznie ukazane na dwóch płaszczyznach. Po pierwsze, misje cywilne i operacje wojskowe UE mają ograniczoną skalę i zakres działania, liczbę żołnierzy i personelu cywilnego biorących w nich udział, czas trwania oraz zasoby logistyczne i budżetowe. Są swoistym uzupełnieniem dla innych działań UE (przede wszystkim pomocowych) oraz dla działań podejmowanych przez organizacje międzynarodowe. Dlatego część badaczy określa je mianem mało ambitnych lub wręcz nieambitnych oraz dalekich od *pełnego rozwiązywania problemów w terenie*[26].

Po drugie, analiza procesu powstawania zdolności operacyjnych WPBiO, łącznie z próbą realizacji kompleksowego (całościowego) podejścia w stosunkach zewnętrznych jak w soczewce ukazują podstawowe mankamenty i wyzwania, jakie

---

[24] T. Tardy, *CSDP in action. What contribution to international security?*, „EUISS Chaillot paper" 2015, s. 17; A. Bassi, *Analysing EU normative action: the example of CSDP civilian missions*, https://www.sisp.it/docs/convegno2016/188_sisp2016_relazioni-internazionali.pdf, s. 3 (data dostępu: 20 grudnia 2018).

[25] A. Menon, *Empowering paradise? The ESDP at ten*, „International Affairs", nr 2/2009, vol. 85, s. 228.

[26] Ibidem, s. 230.

niesie ze sobą integracja w sferze polityczno-obronnej. Na to nakłada się problem odpowiedniej korelacji między działaniami UE w sferze ekonomicznych i politycznych stosunków zewnętrznych.

Po trzecie, negatywnie na rolę misji i operacji UE w kompleksowym podejściu do zewnętrznych konfliktów i sytuacji kryzysowych wpływa brak precyzji strategicznej UE. W przypadku przytaczanych w tekstach [nr 5 i nr 12] obu strategii (wobec Sahelu i Rogu Afryki) niedokładnie zdefiniowano ich ramy geograficzne (*poorly defined geographic framing*)[27]. Brak w nich szerszej regionalnej perspektywy. Na przykład w Strategii wobec Sahelu wzięto pod uwagę jedynie tzw. *core states*. Zdaniem badaczy i analityków to *„poważny błąd geostrategiczny"* (*a serious geostrategic terror*)[28], mający implikację dla skuteczności działań międzynarodowych UE.

Uzupełnieniem do dotychczasowych rozważań były dwa kolejne moje artykuły [nr 13 i nr 14]. Akcentowałem w nich nie poruszane w innych moich tekstach kwestie, tj. historyczne i kulturowo-cywilizacyjne. W sposób przekrojowy z tych właśnie perspektyw ukazałem zaangażowania się państw europejskich w Afryce. Był to nadrzędny cel. Przy ich opracowaniu wykorzystałem różnorodną literaturę, w tym także autorstwa badaczy afrykańskich. Stanowiło to o znacznej wartości tekstów. Tak jak licznie podane przeze mnie przykłady wydarzeń, które stanowiły ilustrację do przeprowadzonej analizy. W prezentowanych tekstach dowodziłem konieczności uwzględnienia w badaniach nad stosunkami UE-Afryka kontekstu kulturowo-cywilizacyjnego, w tym np. antropologicznych i socjologicznych determinantów wpływających na pozaeuropejską percepcję świata przez mieszkańców Południa, a także odnoszącego się do dominacji imperialnej i zachodniego kolonializmu. Opierając się na takich założeniach skoncentrowałem się na przedstawieniu istoty relatywizmu kulturowego oraz europocentryzmu. Podjąłem się próby omówienia tych zjawisk i procesów, ukazania ich genezy i ewolucji.

Poprzez te teksty chciałem wykazać, że odwołanie się do aspektów historycznych i kulturowo-cywilizacyjnych w analizie stosunków zewnętrznych UE może przyczynić się do rozwoju studiów z tego zakresu. Moim zdaniem tylko takie badanie omawianego problemu, tj. z wykorzystaniem wiedzy historycznej, socjologicznej i o kulturze pozwala poszerzyć zakres analizy.

Wskazać należy także na inne walory omawianych powyżej tekstów, które je wyróżniają. Artykuł [nr 14] stanowi próbę wyjaśnienia meandrów międzywojennej europejskiej polityki wobec Afryki, poza analizą historyczną, za pomocą narzędzi teoretycznych. Zestawienie obok siebie kilku z nich pozwoliło mi twórczo i na nowo przyjrzeć się badanym zagadnieniom. W tym ujęciu zagadnienie LN stanowiło jedynie egzemplifikację. Jest to zarazem jedyne opracowanie w Polsce, które aplikuje koncept teoretyczny do zrozumienia fenomenu funkcjonowania LN w Afryce. W swojej analizie odwoływałem się do teorii i koncepcji realizmu politycznego, liberalizmu,

---

[27] B. Rouppert, *The European Strategy for Development and Security in the Sahel: Rupture or Continuity?*, Groupe de Recherche et d'Information sur la Paix et la Sécurité (GRIP), 16 January 2012, s. 12, http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2012-01-eaac/The_European_strategy_for_the_Sahel-_Berangere_Rouppert.pdf (dostęp: 18.11.2015).

[28] C. Castillejo, *Fragile states: an urgent challenge for EU foreign Policy*, Working Paper, nr 126, February 2015, Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior (FRIDE), Madrid 2015.

konstruktywizmu oraz cząstkowych koncepcji teoretycznych (takich jak np. paradygmat postkolonialny).

Zgodnie z założeniami tematem badawczym cyklu habilitacyjnego nie była bezpośrednio analiza (o czym już wspominałem) polityk poszczególnych państw członkowskich w ramach stosunków zewnętrznych Unii. Istniało jednak uzasadnienie by tymi kwestiami się zająć w pewnym ograniczonym stopniu. Wynikało to z faktu, że wśród przesłanek kształtujących relacje państw europejskich z Afryką należy wymienić więzi historyczne łączące Europę (w szczególności Wielką Brytanię i Francję) z dawnymi koloniami. W artykule [nr 13, przygotowanym na podstawie pracy doktorskiej] podjąłem się analizy porównawczej polityk Wielkiej Brytanii i Francji wobec regionu w okresie zimnej wojny, wskazując na różnice i podobieństwa w ich realizacji. Jednocześnie tekst ten należy czytać łącznie z tym wyżej opisanym, tj. dotyczącym działalności Ligi Narodów w Afryce [nr 14]. Oba stanowią swoistą całość, wzajemnie się uzupełniającą. Tekstami tymi dowodziłem, że zjawiska związane z aktywnością UE w świecie mają szerokie uwarunkowania kulturowe i społeczne, które kształtują i wpływają (determinują) postawę, działania i politykę wybranych państw. Z tego względu to ważna część moich badań stanowiących podstawę osiągnięcia naukowego.

Reasumując, w części III cyklu habilitacyjnego nie ograniczyłem się jedynie do opisu zjawiska, ale podjąłem się, zgodnie z celem badawczym osiągnięcia naukowego, wielowymiarowej analizy problemu. Traktowałem WPZiB (w tym WPBiO) jako jeden z elementów całościowego podejścia UE w rozwiązywaniu wyzwań na kontynencie afrykańskim, i to nie najważniejszy – co wynika z potencjału i możliwości tego obszaru międzyrządowej współpracy Unii Europejskiej. Jednocześnie dążąc do pełnego naświetlenie problemu poszerzyłem moje badania o kwestie kulturowe i historyczne. Zagadnienia przedstawione w tej części cyklu uzupełniają problematykę omówioną w części dotyczącej ekonomicznych aspektów stosunków zewnętrznych i dopiero ujęte w ten sposób stanowią podstawę dla analizy dotyczącej implementacji kompleksowego podejścia do polityki zewnętrznej i strategii międzynarodowej UE.

2.3.2.4. Polska a polityka UE wobec Afryki Subsaharyjskiej

Ta część cyklu składa się z sześciu publikacji, o łącznej liczbie około siedmiu arkuszy i obejmuje: trzy rozdziały w książkach [nr 15, nr 16, nr 19], jeden artykuł w czasopiśmie naukowym [nr 20], ekspertyzę dla rządów państw Grupy Wyszehradzkiej [nr 17] oraz współautorstwo monografii naukowej [nr 18].

Wybór tytułowego zagadnienia i włączenie go do cyklu stanowiącego osiągnięcie naukowe wynikało z trzech powodów. Po pierwsze, Polska jako członek UE została objęta WPH i WPZiB, tj. dwoma głównymi komponentami stosunków zewnętrznych UE. Po drugie, co wynika niejako z punktu pierwszego, Polska jako członek Unii Europejskiej w ramach jej stosunków zewnętrznych będzie współdecydować o docelowym modelu współpracy z poszczególnymi regionami świata, także z krajami Afryki. Po trzecie, Polska stanowi w tym zakresie (odnosząc się do punktu drugiego)

studium przypadku realizacji przez nowe państwo członkowskie UE polityki pozaeuropejskiej wobec państw rozwijających się.

Uwzględniając powyższe, moim celem w tej części cyklu było ukazanie polskiej polityki wobec Afryki. Artykuły, które się w niej znalazły były kompatybilne z pozostałymi, umieszczonymi w innych miejscach cyklu. Odnosiłem się bowiem w nich do zagadnień tam poruszanych (stąd, co zrozumiałe, pewne powtórzenia z nimi). Czyniłem to jednak tutaj z polskiej perspektywy. Jednocześnie stale konfrontowałem i porównywałem polską (szerzej środkowoeuropejską) aktywność w Afryce z działaniami „starej" UE. Stanowi to o wartości poznawczej tekstów. Ponadto problematyka polskiej polityki wobec Afryki na początku XXI w. jest stosunkowo mało zbadana (trzeba wspomnieć m.in. prace Wiesława Lizaka). Tym samym podjęta przeze mnie analiza w tym zakresie stanowi wkład w rozwój nauk o polityce i jej subdyscypliny, nauki o stosunkach międzynarodowych.

W pracach dowodziłem, że choć Afryka nie była i nie będzie priorytetowym kierunkiem polskiej polityki zagranicznej, w tym handlowej, to jej marginalizowanie obecnie nie wydaje się uzasadnione (w poszczególnych tekstach wyróżniałem i wskazywałem powody tego stanu rzeczy).

W artykułach poświęconych polskiej pomocy rozwojowej [głównie nr 16, a także w mniejszym stopniu, pewne fragmenty nr 15] podjąłem się ukazania przesłanek i uwarunkowań ją kształtujących po 1989 r. Stworzenie jej ram i mechanizmów uznałem za znaczny sukces, co pozwoliło Polsce w dużym stopniu stać się członkiem DAC OECD i czynnie uczestniczyć na forum europejskim i światowym w debatach rozwojowych. Scharakteryzowałem główne cele i kierunki polskiej pomocy rozwojowej. Moje badania dowiodły, że jest ona wciąż „ze mało globalna". Ponadto oceniając jej skuteczność przedstawiłem najważniejsze wyzwania z tym związane. Wnikliwa ich analiza pozwoliła mi stwierdzić, że zmiana roli z beneficjenta na donatora i dostarczyciela pomocy nie jest zadaniem prostym, rodzi wiele wyzwań natury zarówno finansowej, organizacyjnej, jak i prawnej. Dotyczy to także pozostałych państw Europy Środkowej, czego dowodziłem w artykułach.

Badaniami objąłem również problematykę dostosowania się Polski (i państw Europy Środkowej) do zmian jakie zachodzą po 2015 r. w międzynarodowej i europejskiej polityce współpracy na rzecz rozwoju [nr 15 i nr 17]. Kwestie tę poruszyłem ze względu zarówno na aktualności tematu, jak i jego wartość poznawczą odnośnie do realizowanego w ramach cyklu habilitacyjnego zadania badawczego. Analiza porównawcza doprowadziła mnie do dość pesymistycznych wniosków. Stwierdziłem bowiem, że wyzwaniem dla Polski okazać się może coraz ściślejsze łączenie polityki rozwojowej z klimatyczną. Wskazałem również na fakt, że jak dotąd Polska dość wstrzemięźliwie podchodziła do kwestii angażowania biznesu w realizację projektów pomocowych. Tej ostatniej tematyce poświęciłem osobną ekspertyzę [nr 17], którą zrealizowałem w międzynarodowym zespole (złożonym z przedstawiciela Czech, Słowacji i Węgier). Podkreśliłem w niej, opierając się na dotychczasowych badaniach zawartych w cyklu, że istnieje konieczność zintensyfikowania działań w sektorach rozwojowych, takich jak energetyka, infrastruktura, współpraca badawczo-naukowa, innowacyjność w gospodarce. Takie postępowanie, dowodziłem, sprzyjałoby zarówno

budowaniu wizerunku państw V4 (Grupy Wyszehradzkiej) jako krajów rozwiniętych technologicznie i gospodarczo, a jednocześnie pozwoliłoby na większe zaangażowanie firm (sektora prywatnego) w projektach pomocowych. Pomogłoby też w zaistnieniu firm krajów V4 na rynkach afrykańskich, wzmocnieniu współpracy z krajami partnerskimi i uzyskaniu dostępu do nowych rynków. Tym samym w ekspertyzie tej nawiązywałem do swoich rozważań teoretycznych, zwłaszcza odnoszących się do geoekonomicznego kontekstu pomocy rozwojowej [nr 6]. Zawarte w ekspertyzie rekomendacje i wnioski należy uznać za pionierskie. W znacznym stopniu stanowią o wartości tego opracowania. Kwestie te nie są, a szkoda, tematem dyskursu publicznego w Polsce.

Kolejnym obszarem podlegającym moim badaniom były stosunki gospodarcze Polski z Afryką. Poruszyłem je w kilku wymiarach. Przedmiotem analizy była próba wszechstronnego ujęcia tego problemu z perspektywy największego nowego państwa członkowskiego UE. Oba teksty [nr 19 i nr 20], które stanowią podstawę tejże analizy mają charakter nie tylko analityczno-porządkujący, ale podobnie jak wcześniej przytaczana ekspertyza, również walor ekspercki. To je wyróżnia spośród innych. Są jednymi z nielicznych opracowań z tego zakresu w literaturze przedmiotu. Uwzględniając powyższe założenia i przedmiot analizy w tekście [nr 19] zidentyfikowałem determinanty rozwoju stosunków gospodarczych Polski z Afryką. Pogrupowałem je na sześć kategorii związanych: z członkostwem Polski w UE, z uwarunkowaniami zewnętrznymi (geostrategicznymi): konflikt rosyjsko-ukraiński i sankcje Rosji na państwa Zachodu oraz kryzys strefy euro, ze wzrostem konkurencyjności polskich przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych, z procesami modernizacji i wzrostu gospodarczego w Afryce, z polskimi doświadczeniami dotyczącymi procesów transformacji politycznej i gospodarczej, z uczestnictwem Polski w międzynarodowych programach pomocowych dla państw słabiej rozwiniętych. Część z tych zagadnień nawiązywało do już przedstawianych przeze mnie kwestii (np. pomocy rozwojowej). Zabieg ten nie był przypadkowy. Stoję bowiem na stanowisku, że na aktywność gospodarczą Polski w Afryce trzeba patrzeć w szerszym kontekście (co udowadniałem w swoich tekstach). Opisując program „Go Africa", stanowiący przejaw dążenia Polski do zinstytucjonalizowania swojej obecności gospodarczej na kontynencie afrykańskim, podjąłem się jego krytycznej oceny (zauważając, że zasięg samego programu i jemu towarzyszących instrumentów jest ograniczony, tak pod względem geograficznym, jak i finansowym, tematycznym oraz zasobów ludzkich).

Zagadnienia dotyczące możliwości afrykańskiego rynku dla Polski precyzuję w studium przypadku dotyczącym relacji gospodarczych Polski z RPA [nr 20]. Wybór tego państwa nie jest przypadkowy. Po pierwsze, RPA to dla Polski największy na kontynencie partner gospodarczy i jeden z najważniejszych politycznych. Po drugie, państwo to może stać się swoistą „kotwicą" polskich interesów w całym regionie. Omawiając najbardziej rozwinięte gałęzie gospodarki RPA zidentyfikowałem obszary potencjalnej współpracy między Polską a RPA. Przedstawiłem także strukturę, wielkość i dynamikę polskiego handlu do RPA. Tekst oparty na licznych danych i wskaźnikach.

Przeprowadzona w obu tekstach [nr 19 i nr 20] analiza pozwoliła mi postawić tezę, że polskie przedsiębiorstwa wciąż w małym stopniu korzystają z możliwości, jakie

oferuje im afrykański rynek (chociaż jak wykazałem na przykładzie RPA 75% polskiej oferty eksportowej jest zgodnych z priorytetowymi pozycjami importu tego państwa), a także jakie stwarza im w tym zakresie członkostwo Polski w UE. Aby odnieść wymierne korzyści związane z rynkiem południowoafrykańskim (i szerzej, obejmującym cały kontynent), trzeba stale być na miejscu, a tej obecności (politycznej, instytucjonalnej, biznesowej, kulturowej) (co wykazałem) brak lub jest ona niewystarczająca. Dotyczy to także wszelkich form obecności w szeroko rozbudowanych, dobrze zinstytucjonalizowanych powiązaniach Unii z Afryką, w tym Subsaharyjską. Przedstawione w pracy wnioski, konkluzje i rekomendacje mają nie tylko wymiar naukowo-akademicki, ale także praktyczny. Mogą być przydatne dla polskich podmiotów funkcjonujących lub chcących zainwestować na rynku południowoafrykańskim i szerzej, afrykańskim. Użyteczne powinny być one również dla przedstawicieli rządu, biznesu i samorządu gospodarczego.

Odnośnie do trzeciego obszaru badawczego w artykule [nr 15] przedstawiłem polskie stanowisko odnośnie EPBiO, a następnie WPBiO. Uwzględniając założenia badawcze cyklu zwracałem uwagę na fakt, że Polska wspiera rozwój WPZiB i WPBiO jako immanentnych części kompleksowej strategii działania UE w świecie, która przewiduje wykorzystanie wzajemnie wspierających się elementów, tj. handlu, pomocy rozwojowej, dyplomacji i instrumentów wojskowych. Na uwagę zasługuje fakt, że spośród 6 operacji wojskowych UE, w których Polska wzięła udział, 4 miały miejsce w Afryce. Dowodziłem, że stosunkowo duże zaangażowanie Polski w operacje Unii Europejskiej ma przede wszystkim budować jej pozycję jako wiarygodnego europejskiego partnera.

Reasumując, badania w tej części cyklu habilitacyjnego wykazały, że Polska mogłaby w dłuższej perspektywie pomyśleć o poszukaniu niszy na współpracy UE – Afryka i stać się swoistym „specjalistą" w wybranej dziedzinie (np. szeroko rozumianej transformacji). Polska w zbyt małym stopniu wykorzystuje instrumenty polityki zewnętrznej UE w promocji i wzmocnieniu swojej pozycji w państwach rozwijających się (Globalne Południe). Uogólniając, teza ta odnosi się również do całokształtu polskiej polityki zagranicznej i jej relacji ze światem zewnętrznym.

2.3.2.5. Zakończenie

Przedstawiony cykl publikacji, składający się na główne osiągnięcie naukowe, stanowi, zgodnie z przyjętymi przeze mnie założeniami badawczymi i metodologicznymi, jedną całość. Głównym celem badań było ukazanie stosunków zewnętrznych UE w jak najszerszej perspektywie, zarówno w wymiarze teoretycznym, jak i empirycznym. Wieloaspektowość stosunków zewnętrznych Unii, związana z aktywnością międzynarodową UE, i z jej konstrukcją formalno-instytucjonalną, determinowały układ niniejszej pracy (cyklu habilitacyjnego). Wynikał on również z dążenia do efektywnego przedstawienia problemu, a następnie weryfikacji hipotez przyjętymi metodami badawczymi.

Przeprowadzone badania dowodziły, że Unia Europejska wchodzi z innymi uczestnikami stosunków międzynarodowych w coraz bardziej skomplikowany i bogaty

system interakcji obejmujący różnorodne dziedziny życia. Sfera relacji UE ze światem zewnętrznym ma więc charakter wielowymiarowy, a sama UE wykorzystuje przy tym różnego typu instrumenty. Zgadzam się ze Zbigniewem Czachórem, który zauważył, że „Traktat Lizboński wytworzył sieciowy system budowania zdolności Unii Europejskiej w polityce zewnętrznej"[29]. Stworzono ramy organizacyjno-prawne i instytucjonalne stosunków zewnętrznych UE, które są pod względem przedmiotowo-funkcjonalnym podobne do narzędzi klasycznej polityki zagranicznej państwa, ale charakteryzują się własną specyfiką, właściwą dla bytu tak oryginalnego jak Unia. Twierdzenie to stanowiło założenie wyjściowe moich rozważań, następnie podlegało dogłębnym badaniom, pozwalającym poszerzyć istotę analizowanego problemu. Trawestując słowa słynnej badaczki Nicole Gnesotto, prawdziwa korzyść z UE jako aktora stosunków międzynarodowych wynika przede wszystkim z jej kompleksowego (lub trzymając się terminologii Z. Czachóra, „sieciowego") podejścia w realizacji swojej polityki zewnętrznej. W tym też kontekście postrzegałem, analizowałem i oceniałem stosunki zewnętrzne UE. Taki był cel niniejszego cyklu habilitacyjnego. Chodziło także o identyfikację procesów, zjawisk i tendencji z tym związanych, a następnie próbę dokonania uogólnień i podsumowań. Pozwoliło na to zastosowanie różnych podejść teoretycznych, a jednocześnie perspektywy empirycznej. W tym ostatnim przypadku egzemplifikacje teoretyczne oznaczały uchwycenie konkretnych aspektów i przejawów stosunków zewnętrznych UE.

Podjęte badania pozwoliły zweryfikować postawione pytania badawcze. **Hipoteza główna** została przeze mnie jedynie częściowo potwierdzona. **Pozytywna weryfikacja dotyczyła faktu**, że stosunki UE z Afryką wykazują się dwiema uzupełniającymi się tendencjami we wzajemnych relacjach. Pierwsza, znaczną dynamiką współpracy ekonomicznej i politycznej. Przejawiająca się skalą podejmowanych działań w obu tych sferach, jak i rozszerzeniem ich zakresu przedmiotowego. Druga, objawia się dążeniem UE do wiązania ze sobą różnych obszarów działań (dotyczących rozwoju i handlu, rozwoju i zmian klimatu) oraz instrumentów będących w jej dyspozycji. Afryka jest swoistym „polem testowym" w tym zakresie. Nie chodzi tylko o formalne przejawy „bardziej kompleksowego podejścia", takie jak przyjęcie przez UE aż czterech różnych strategii dla tej części świata wobec: Sahelu, Rogu Afryki, regionu Wielkich Jezior i Zatoki Gwinejskiej. Przez perspektywę empiryczną wskazywałem również praktyczną implementację kompleksowego podejścia w polityce zewnętrznej UE.

Jednak moje badania nie pozwoliły na całkowite **potwierdzenie hipotezy głównej,** stąd jej **częściowo negatywna weryfikacja**. Dowodziłem, że różnego typu instrumenty polityki zewnętrznej stosowane są często jednocześnie, nie wypracowano też odpowiednich mechanizmów koordynacyjnych polityki zewnętrznej, które umożliwiają kompleksowe podejście do realizacji tejże polityki. Dotyczy to nie tylko koordynacji pomiędzy komponentami ekonomicznym a polityczno-obronnym, gdzie istnieje wyraźnie zauważalna (co nie dziwi) nierównomierność w ich rozwoju (mamy także do czynienia z dwiema różnymi logikami ich funkcjonowania). Ten brak spójności występuje także w ramach poszczególnych komponentów (np. brak spójności

[29] Z. D. Czachór, *Budowanie zdolności Unii Europejskiej na rzecz bezpieczeństwa i rozwoju. Analiza instytucjonalna w świetle teorii wymiany*, „Rocznik Integracji Europejskiej", nr 10/2016, s. 10.

działań związanych z pomocą rozwojową i WPH). Jednocześnie opracowanie strategii wobec danego regionu nie rozwiązuje problemu odpowiedniej korelacji i tym samym bardziej kompleksowego podejścia UE do działań międzynarodowych. Dowodzą tego przykłady Sahelu i Rogu Afryki. Inaczej mówiąc, wciąż dominuje podejście określane mianem „drobnych kawałków" (*piecemeal approach*). Sama Unia przyznaje w jednym z komunikatów, że „[...] musi obecnie dokonać dalszych usprawnień i bardziej konsekwentnie stosować kompleksowe podejście jako przewodnią zasadę działań zewnętrznych i polityki zewnętrznej"[30].

Unia Europejska powinna, biorąc pod uwagę wszystkie obiektywne uwarunkowania związane z jej specyfiką jako podmiotu hybrydowego, bardziej efektywnie wykorzystywać istniejące mechanizmy i instrumenty polityki zewnętrznej oraz w większym stopniu akcentować kompleksowość podejmowanych w sferze międzynarodowej działań. Musi też uwzględniać dynamicznie zmieniającą się rzeczywistość międzynarodową.

Jest to tym bardziej istotne, gdyż **pozytywnie zweryfikowałem pierwszą hipotezę poboczną**. Moje badania potwierdziły jej założenia (opierające się w dużej mierze na podejściu realistycznym) o coraz większym zaangażowaniu politycznym i gospodarczym w Afryce innych, poza tradycyjnymi partnerami, państw, w szczególności azjatyckich. To wyzwanie dla UE. Następuje relatywny spadek pozycji i znaczenia gospodarczego Europy i jej znaczenia na tym kontynencie w kontekście dynamicznego rozwoju współpracy między krajami rozwijającymi się (Południe-Południe, *South-South*). W ujęciu geostrategicznym oznacza to osłabienie możliwości oddziaływania UE na otoczenie międzynarodowe. **Pozytywnie zweryfikowałem także drugą hipotezę poboczną** głoszącą, że polska polityka zagraniczna wobec Afryki w wymiarze politycznym i ekonomicznym charakteryzuje się słabością i brakiem strategii. Nie wykorzystuje się w niej możliwości zdynamizowania relacji wynikających z członkostwa w UE.

Mam nadzieję, iż przedstawiony cykl, stanowiący moje główne osiągnięcie naukowe, ma walor nowości i niepowtarzalności, a tym samym wyróżnia się na tle innych publikacji. Po pierwsze, cykl i zawarte w nim teksty nie miały charakteru zwykłego opisu porządkującego wiedzę, w którym pojęcie kompleksowego podejścia byłoby tylko wspólnym mianownikiem. Cykl zaprojektowałem tak, by jak najpełniej ukazać tę kompleksowość w aktywności UE jako zasadę wyróżniającą jej działania i politykę zewnętrzną. Po drugie, przedstawiłem, co wynikało z założeń i celu badawczego, wieloaspektową interpretację stosunków zewnętrznych UE, uwzględniającą dwa podstawowe jej komponenty, ich system i mechanizmy funkcjonowania, które w dużym stopniu determinują realizację kompleksowego podejścia w praktyce. Po trzecie, taka konstrukcja badania, tj. ukazanie problemów w cyklu publikacyjnym, a nie w zwartej monografii książkowej, pozwoliło mi na ich rozpatrywanie z różnej perspektywy teoretycznej i empirycznej. Umożliwiło mi to

[30] Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady, *Kompleksowe podejście UE do zewnętrznych konfliktów i sytuacji kryzysowych*, Komisja Europejska, Wysoki Przedstawiciel Unii Europejskiej do spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, Bruksela, 11.12.2013, JOIN(2013) 30 final, s. 13.

uwypuklenie w poszczególnych tekstach kwestii, które dotychczas nie były w wystarczająco eksplorowane w badaniach nad międzynarodowym wymiarem UE.

2.3.3. Wymiar praktyczny

2.3.3.1. Wyniki badań wchodzących w skład osiągnięcia naukowego jako efekt realizowanych grantów i projektów międzynarodowych oraz uczestnictwa w międzynarodowych lub krajowych konferencjach i odbytych staży (pobytów) w zagranicznych ośrodkach naukowych

Chciałbym podkreślić, że większość publikacji wchodzących w skład głównego osiągnięcia naukowego zostało przygotowanych w ramach grantów, projektów międzynarodowych lub ich genezą (inspiracją) był udział w konferencjach i renomowanych kongresach naukowych, a także wyjazdy studyjne do zagranicznych ośrodków naukowych. Wymiana poglądów, liczne dyskusje, a także krytyczne uwagi znacząco wpływały na ostateczną treść moich publikacji. Dla przykładu pragnę wskazać na kilka przedsięwzięć (zgodnie z kolejnością, w jakiej teksty znalazły się w cyklu habilitacyjnym).

1. Artykuł *Unia Europejska we współczesnym świecie – gospodarczy olbrzym, polityczny karzeł?* został przygotowany w ramach przygotowań do I Ogólnopolskiego Kongresu Europeistyki, który odbył się w Warszawie 18–20 września 2014 r., a jego głównym organizatorem był Instytut Europeistyki Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego (obecnie WNPiSM UW). Koncepcja książki i artykułu została zaakceptowana przez Radę Programową Kongresu, na czele z prof. dr. hab. Konstantym A. Wojtaszczykiem. Książka z moim rozdziałem (współautorstwo) ukazała się drukiem w dniu rozpoczęcia Kongresu.
2. Inspiracją do napisania opracowania monograficznego *Misje cywilne i operacje wojskowe Unii Europejskiej w perspektywie wybranych teorii stosunków międzynarodowych i integracji europejskiej* był IV Ogólnopolski Kongres Politologii, który został zorganizowany m.in. przez Wydział Politologii UMCS w Lublinie 18–20 września 2018 r. W jego ramach brałem udział jako prelegent w panelu pt. *Podejścia teoretyczne w badaniu polityki zagranicznej UE*, i tam po raz pierwszy przedstawiłem zarys koncepcyjny mojego opracowania. Wskazówki udzielone mi w trakcie panelu okazały się cenne w fazie przygotowania ostatecznej wersji tekstu. Wśród dyskutantów i prelegentów należy wymienić: prof. dr hab. Agnieszkę Cianciarę, dr hab. Joannę Starzyk, dr hab. Beatę Piskorską, dr hab. Annę Skolimowską, dr. Tomasza Pugacewicza.
3. Z kolei artykuł *Geoekonomiczny kontekst pomocy rozwojowej* był wynikiem mojego udziału w grancie MNiSW (nr N N116), którego kierownikiem był prof. Edward Haliżak. Powstaniu publikacji książkowej, w tym mojego rozdziału, towarzyszyły liczne seminaria naukowe (zazwyczaj zamknięte).
4. Opracowanie *EU development assistance: its origin, evolution and functions* powstało w wyniku współpracy z Europejskim Trybunałem Obrachunkowym UE.

Na zaproszenie ETO od 19 do 22 października 2015 r. brałem udział w konferencji międzynarodowej pt. *European development aid after 2015*. Tam też podczas spotkań z przedstawicielami ETO zarysowałem pierwszą koncepcję tekstu, a jego synteza znalazła się w wydaniu pokonferencyjnym "Journal European Court of Auditors".

5. Natomiast artykuł *European Union's Development Assistance – Framework, Priorities and Directions* był częścią publikacji książkowej wydanej w ramach grantu Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP z 2012, którego byłem kierownikiem. Powstaniu książki towarzyszyły dwa seminaria naukowe, jedno we Lwowie, drugie w Warszawie. Ponadto warto zaznaczyć, że publikacja ta, której byłem współredaktorem skupiła 33 autorów z ośrodków naukowych w Polsce (Uniwersytetu Warszawskiego, Szkoły Głównej Handlowej, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego), a także z zagranicy – z Wydziału Stosunków Międzynarodowych Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. I.Franki oraz z Uniwersytetu Łotewskiego w Rydze.
6. Monografia pt. *Potencjał gospodarczy i możliwości rozwojowe Afryki. Polska perspektywa*, której byłem jednym ze współautorów (przygotowałem do niej 4 rozdziały o łącznej liczbie sześciu arkuszy), powstała w ramach grantu NCN, którego kierownikiem był prof. dr hab. Tomasz Rynarzewski. Podczas jego realizacji uczestniczyłem w wielu seminariach metodologicznych (organizowanych głównie przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Wydział Gospodarki Międzynarodowej), a także brałem udział w licznych konferencjach krajowych i międzynarodowych dotyczących tematyki projektu. Istotnym elementem realizacji projektu były moje dwie wizyty w Brukseli, dzięki którym zgłębiłem z perspektywy praktyki politycznej (europejskiej i afrykańskiej) temat wzajemnych relacji między tymi kontynentami. Jako jeden z czterech przedstawicieli Polski, brałem udział na przełomie marca i kwietnia 2014 r. w V Forum Biznesu UE-Afryka, które odbyło się przy okazji IV szczytu UE-Afryka. Forum zgromadziło ponad 450 przedstawicieli biznesu i ponad 50 polityków z Afryki i UE (w tym przewodniczących KE, Rady Europejskiej i Komisji Unii Afrykańskiej, licznych komisarzy UE i UA, byłych i obecnych prezydentów Bostwany, Ghany czy Mali). Poza tym spotkałem się z przedstawicielami Euro-Afrykańskiej Izby Handlowej (EU-Africa Chamber of Commerce) z siedzibą w Brukseli (później jeszcze raz w czerwcu 2014 r.). Spotkania te pozwoliły mi na przeprowadzenie licznych wywiadów z ekspertami i kreatorami europejskiej i afrykańskiej polityki, a także na poznanie od strony nieformalnej niuansów szczytu UE-Afryka. Zdobyta wówczas wiedza i poczynione obserwacje miały znaczną wartość w fazie konceptualizacji i pisania ostatecznej wersji rozdziałów. W ramach grantu problematykę współpracy polsko-afrykańskiej omawiałem również z przedstawicielami organizacji pozarządowych i think tanków (CSM, Fundacja Pułaskiego), a także z przedsiębiorcami (głównie skupionymi wokół Central & Eastern Europe Development Institute). Tutaj kładłem nacisk na kwestie praktyki biznesowej i grup nacisku (lobbing).
7. Obszerny artykuł pt. *Stosunki wybranych państw Azji z Afryką. Studium porównawcze* był wynikiem moich kilku wizyt i staży badawczych na azjatyckich

uczelniach, w Xiamen, Surabaya i w Kalkucie. Przeprowadziłem wtedy konsultacje eksperckie oraz kwerendy biblioteczne, które przyczyniły się do pogłębienia moich badań, zwłaszcza dotyczących azjatyckiej percepcji problemów rozwojowych świata (także Afryki). Podczas wykładów na uczelniach azjatyckich, a także biorąc udział w konferencjach/seminariach naukowych, stale konfrontowałem moje tezy z poglądami azjatyckich badaczy. Zintensyfikowanie aktywności w zakresie wymiany myśli i doświadczeń naukowych z partnerami z Azji nie tylko wpłynęło znacząco na treść tego artykułu, lecz także innych, w których odnosiłem się do azjatyckiej polityki wobec Afryki. Wzbogacało moje analizy o azjatycką wizję świata.

8. Ekspertyza na potrzeby ministrów spraw zagranicznych państw Grupy Wyszehradzkiej nt. *Opportunities for Central-European countries in the African policy of the EU and the possibility of the reinforced participation of their companies in the implementation of EU Development Aid Schemes in Sub-Saharan Africa*, powstała w związku z przygotowaniami tych państw do szczytu UE-Afryka. Została zlecona mi przez międzynarodowe konsorcjum think tanków (Think Visegrad – V4 Think Tank Platform). Przy jej opracowaniu współpracowałem z przedstawicielami/badaczami z pozostałych trzech państw V4, co istotnie wpłynęło na jakość ekspertyzy ukazującej, co było moim zamiarem, analizowany problem z perspektywy środkowoeuropejskiej.

2.3.3.2. Sposób upowszechniania wyników badań wchodzących w skład osiągnięcia naukowego oraz możliwości ich wykorzystania

Wyniki swoich badań prezentowałem i wykorzystywałem (lub były/są wykorzystywane) podczas działań mających zarówno charakter naukowy, jak i dydaktyczny, a także popularyzatorski oraz ekspercki i medialny. W zależności od grupy docelowej akcentowałem lub były akcentowane różne problemy związane z funkcjonowaniem stosunków zewnętrznych UE. Od bardziej ogólnych, dotyczących pozycji i roli UE w świecie, poprzez szczegółowe, obejmujące polityczne i ekonomiczne aspekty stosunków zewnętrznych, zwłaszcza rozwój WPZiB i kwestie wyzwań rozwojowych i humanitarnych (szczególnie po 2015 r.), aż po problematykę polskiej polityki zagranicznej wobec Afryki. Bazując na uogólnieniach i wnioskach z prowadzonych badań analizowałem również bieżące wydarzenia polityczne (tylko o charakterze międzynarodowym). Takie podejście pozwoliło mi uniknąć pułapki wynikającej z krótkiej perspektywy badawczej i zachować odpowiedni dystans do ocenianych zdarzeń. Dla przejrzystości wywodu poniżej wskazuję najważniejsze działania związane z upowszechnianiem i możliwościami wykorzystania wyników badań wchodzących w skład osiągnięcia naukowego.

1. Artykuły, rozdziały w książkach, oraz opracowania monograficzne stanowiące przedłożony przeze mnie cykl habilitacyjny zostały opublikowane w najważniejszych polskich wydawnictwach (np. Wydawnictwie Naukowym Scholar, Wydawnictwach Uniwersytetu Warszawskiego) oraz wysoko punktowanych polskich czasopismach naukowych (np. „Studiach Europejskich", „Roczniku Integracji Europejskiej", „Stosunkach Międzynarodowych – International Relations"), a także przez instytucje międzynarodowe, takie jak Europejski Trybunał Obrachunkowy. Wydawnictwa i

czasopisma te znajdują się w głównych katalogach bibliotecznych, a także w przypadku czasopism są indeksowane w podstawowych bazach referencyjnych: Index Copernicus Journal Master List, CEEOL, CEJSH. Są one także w większości (chodzi o artykuły) ogólnodostępne (m.in. na platformie PRESSTO oraz w repozytorium AMUR). Wszystko to sprawia, że zawarte w osiągnięciu naukowym publikacje są dosyć dobrze rozpowszechnione.

2. Najczęściej wykorzystywanym przeze mnie sposobem prezentowania wyników moich badań było ich przedstawianie podczas międzynarodowych i krajowych konferencji. Większość z tych wystąpień skupiała się na problematyce kompleksowego podejścia strategii międzynarodowej UE w różnych jej przejawach i aspektach. Oto przykłady referatów, z miejscem i datą wygłoszenia: *The EU under the turbulence – internal and external challenges*, Praga, 6 grudnia 2018 r; *Unia Europejska wobec globalnej agenda pomocy rozwojowej po 2015*, Szczecin, 21 września 2017 r.; *EU foreign and security policy after Brexit: towards common (coherence) strategy?*, Rethymnon, Crete, 11 maja 2017 r.; *The EU is global player in a changing world – challenges and theoretical aspect*, Kijów, 2 czerwca 2017 r.; *The European Union and Africa – in search of the new model of common relations?*, Warszawa, 21 listopada 2016 r.; *The EU and Emerging Markets in the New Global Order*, Warszawa, 14 maja 2015 r.; *EU Foreign Policy – Structures and Weakness*, Kazań, 15 listopada 2014 r. Warto podkreślić, że spośród 70 konferencji i seminariów, w których brałem udział po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych, ponad połowa z nich miała charakter międzynarodowy. Zwiększało to znacznie skalę upowszechniania moich badań. Pełna lista konferencji i seminariów międzynarodowych i krajowych z moim udziałem, i przypisanych do nich tematów referatów, które w przeważającej części odnoszą się do wskazanego osiągnięcia naukowego, znajduje się w wykazie dorobku habilitacyjnego.

3. Istotnym instrumentem promocji i upowszechnia badań wchodzących w skład osiągnięcia naukowego było organizowanie przeze mnie paneli lub sesji naukowych w ramach konferencji bądź kongresów naukowych. Tematycznie odnosiły się one do szeroko pojętych stosunków zewnętrznych UE, w tym relacji z Afryką Subsaharyjską. Brali w nich udział badacze, analitycy, praktycy cenieni i cieszący się autorytetem w swoich środowiskach. Pozwalało to mi więc dotrzeć z moimi rezultatami do osób kompetentnych, jednocześnie mogących krytycznie spojrzeć na przedstawiany przeze mnie problem. Spośród 10 zainicjowanych i koordynowanych przeze mnie takich przedsięwzięć, wyróżnić chciałbym dwa z nich. W obu przypadkach dotyczy to Ogólnopolskiego Kongresu Europeistyki, jego I i II edycji. W jego ramach przygotowałem 2 panele (jeden na każdą z edycji), które stanowią swoistą kwintesencję prowadzonych przeze mnie badań, a także ich zakresu przedmiotowego. W kontekście upowszechnienia i ewentualnego wykorzystania moich badań nie bez wpływu pozostawał fakt, że Kongres jest jednym z największych tego typu wydarzeń naukowych w Polsce (każda z jego edycji gromadziła po około 400–500 osób ze wszystkich ośrodków akademickich, badawczych i dydaktycznych w Polsce). W ramach I Kongresu Europeistyki zorganizowałem panel naukowy pt. *Afryka w polityce Unii Europejskiej. Szanse i wyzwania dla polski*. Wzięli w nim udział jako prelegenci, m.in.: prof. dr hab. Arkadiusz Żukowski, prof. dr hab. Wiesław Lizak, dr Andrzej

Łupina (ambasador RP w Zairze (1990–1996), Algierii (1998–2002) i Senegalu (2005–2010), dr Anna Masłoń-Oracz. Podczas II Ogólnopolskiego Kongresu Europeistyki byłem inicjatorem i moderatorem panelu pt. *Państwa członkowskie UE a spójność i efektywność stosunków zewnętrznych UE*. Wystąpiło łącznie 10 prelegentów, wśród nich: prof. dr hab. Dariusz Milczarek, dr hab. Katarzyna Kołodziejczyk, dr hab. Joanna Starzyk, dr hab. Beata Piskorska, dr hab. Beata Przybylska-Maszner, dr hab. Anna Skolimowska.

4. Wyniki badań przedstawiałem także w trakcie wizyt i staży (ponad 20 w okresie 2009–2019) w zagranicznych ośrodkach naukowych, na uniwersytetach w państwach członkowskich UE (m.in.: Institute d'Etudes Politiques de Toulouse; Università degli Studi di Firenze, Facoltà di Scienze Politische; University of Latvia, Faculty of Economics and Management); na Ukrainie, w Rosji (na Wydziale Stosunków Międzynarodowych Petersburskiego Uniwersytetu Państwowego) w Chinach (Xiamen University – Wydział Stosunków Międzynarodowych oraz Instytut Języka Chińskiego i Literatury), w Indiach (w Instytucie Studiów nad Polityką Zagraniczną Uniwersytetu w Kalkucie; Manipal, Department of Geopolitics & International Relations), w Indonezji (Airlangga University – Wydział Nauk Społecznych i Nauk Politycznych). Lista odbytych staży i stypendiów w zagranicznych ośrodkach naukowych, w których prezentowałem wyniki moich badań naukowych w ramach osiągnięcia znajduje się w opisie mojego dorobku habilitacyjnego.

5. Wyniki badań wchodzące w skład osiągnięcia naukowego znalazły zastosowanie w sylabusach do przedmiotów oraz w pracach naukowych lub popularnonaukowych w Polsce i zagranicą. Między innymi wybrane teksty, będące częścią prezentowanego cyklu habilitacyjnego, stały się integralną częścią modułów europeistycznych realizowanych w programach kształcenia na odwiedzanych przeze mnie (patrz wyżej) uczelniach azjatyckich i na Wydziale Stosunków Międzynarodowych oraz w Instytucie Studiów Europejskich Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu im. Iwana Franki. Z tą ostatnią uczelnią ściśle współpracuję od kilku lat, tak w wymiarze badawczym jak i dydaktycznym. Na spotkaniach (poza wcześniej opisanymi konferencjami) z przedstawicielami Wydziału i Instytutu dzielę się m.in. swoimi spostrzeżeniami ze swoich badań. Wiedzę z tego zakresu wykorzystywałem także jako konsultant programów kształcenia na wspomnianym wydziale dotyczących problematyki Unii Europejskiej, zwłaszcza jej międzynarodowego aspektu.

6. Uważając, że istnieje ścisłe powiązanie nauki i dydaktyki (o czym w dalszej części autoreferatu) chętnie biorę udział w różnego rodzaju konferencjach/seminariach/spotkaniach organizowanych przez studenckie koła naukowe czy stowarzyszenia. Jednocześnie jest to kolejne forum, gdzie mogłem prezentować wyniki swoich badań naukowych wchodzących w skład osiągnięcia. Dyskusja nad nimi wśród studentów kierunków politologicznych (a także ekonomicznych i innych z dziedziny nauk społecznych) zawsze była i jest inspirującym doświadczeniem. Swoje rozważania na temat badań obejmujących cykl habilitacyjny przekazywałem m.in. studentom Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego czy z uczelni kazańskich. Dla przykładu podczas konferencji zorganizowanej przez m.in. studentów Centrum Debaty Publicznej przy Centrum Europejskim UW pt. *Świat i UE w epoce Trumpa*, w

kwietniu 2017 r. w Warszawie, wygłosiłem referat: *UE w nowym globalnym ładzie: zmiana paradygmatów.* Brałem także udział w konferencji pt. *Dyplomacja Unii Europejskiej* w ramach VII Festiwalu Dyplomatycznego (maj 2016 r.), organizowanego m.in. przez Koło Studentów Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego, podczas którego poruszyłem temat *Pomocy rozwojowej jako soft power dyplomacji UE.* Natomiast w listopadzie 2014 r. wziąłem udział w III Europejskim Forum Młodzieży (*European Youth Forum*), współorganizowanym przez m.in. studentów z Kazan (Volgaregion) Federal University, wygłoszając dwa referaty *The EU as a Global Actor* i *EU Foreign Policy – Structures and Weakness.*

7. Problematykę ujętą w cyklu habilitacyjnym rozpowszechniałem również wśród przedstawicieli polskich ministerstw (spraw zagranicznych, gospodarki) oraz instytucji gospodarczych. Wyniki swoich badań naukowych wykorzystywałem także jako ekspert w pracach polskich i zagranicznych think tanków. Zwłaszcza dotyczy to współpracy z Centrum Stosunków Międzynarodowych, które jako jedna z pierwszych organizacji zaczęła analizować polskie szanse w Afryce w kontekście polskiego członkostwa w UE. W CSM służyłem swoimi radami w tym zakresie, także w kwestiach związanych z pomocą rozwojową UE, i jej ściślejszej integracji z innymi obszarami aktywności UE w kontekście nowego ładu współpracy na rzecz rozwoju po 2015. Od jesieni 2018 r. biorę udział jako główny wykonawca w projekcie Komisji Europejskiej *EU India Think Tanks Twinning Initiative 2018* (UE – Indie: Inicjatywa Partnerstwa think tanków) nadzorowanym przez Delegaturę UE w Indiach (EU Delegation to India). W inicjatywie tej biorą udział najlepsze europejskie think tanki m.in. Chatham House, the Royal Institute of International Affairs, Federal Trust UK, Global Public Policy Institute oraz Clingendael – Netherlands Institute of International Relations. Moje zadania w ramach konsorcjum polegające m.in. na opracowaniu analizy nt. współpracy UE-Indie w Afryce odzwierciedlają moje dotychczasowe badania, które zostały ujęte w osiągnięciu naukowym. Więcej: http://euindiathinktanks.com/.

8. Wyniki badań upowszechniałem w ramach działań popularyzatorskich i eksperckich. Przede wszystkim dotyczyło to mediów audiowizualnych, telewizji i radia. Jestem stałym komentatorem i gościem najważniejszych programów o tematyce międzynarodowej w Polskim Radiu (w programie 1 – w magazynach „Polska i świat, „Więcej świata"; w programie 2 – w magazynie „Puls świata", w programie 3 – w „Raporcie o stanie świata", w Polskim Radiu24), w Polsat News (m.in. w magazynie „Dzień na Świecie", wcześniej „To był dzień na świecie"), TVN24 i TVN24BIS, TVP INFO (m.in.: w magazynie „Studio Zachód").

III. INNE OSIĄGNIĘCIA NAUKOWO-BADAWCZE I WYBRANE OSIĄGNIĘCIA DYDAKTYCZNO-POPULARYZATORSKIE

3.1. Pozostałe obszary zainteresowań naukowych

Dwa pozostałe obszary, poza wskazanym wyżej głównym osiągnięciem, moich zainteresowań naukowych koncentrowały się na następujących zagadnieniach: **Unia Europejska wobec „rynków wschodzących"** oraz **rola Polski w kształtowaniu polityki wschodniej UE na przykładzie Ukrainy**. Pierwszy z tematów nawiązuje do

głównego osiągnięcia naukowego, stanowi swoiste uzupełnienie do problematyki aktywności Unii Europejskiej w państwach Południa. W mniejszym oczywiście stopniu, ale podobnie jak w przypadku Afryki Subsaharyjskiej, ukazuję w tekstach (posiłkowanymi licznymi badaniami w terenie), które znalazły się w tym obszarze moich badań, polityczne, ekonomiczne i rozwojowe aspekty współpracy Unii Europejskiej z wybranymi państwami Azji, Ameryki Łacińskiej, a także z Turcją, które określa się mianem „rynków wschodzących". Drugi z tematów ogniskuje się wokół kwestii polskiej polityki wschodniej, zwłaszcza wobec Ukrainy. To zagadnienie wynikało przede wszystkim z realizowanych przeze mnie dwóch międzynarodowych projektów badawczych w ramach grantów MSZ RP, a także z szeroko rozbudowanej mojej współpracy naukowej i dydaktycznej z partnerami ukraińskimi, zwłaszcza z Wydziałem Stosunków Międzynarodowych i Instytutem Integracji Europejskiej Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu im. Iwana Franki.

3.1.1. Unia Europejska wobec „rynków wschodzących"

Badania nad tym zagadnieniem obejmują: trzy rozdziały w książkach, wydanych w cenionych wydawnictwach naukowych, a także liczne pobyty w zagranicznych ośrodkach naukowych w Chinach, Indiach, Indonezji, a także w Turcji oraz konferencje i seminaria międzynarodowego z tego zakresu (dokłada lista tych pobytów, a także konferencji w wykazie dorobku habilitacyjnego).

W skład tych badań wchodzą:

a) artykuły naukowe:
   - współautor (z B.Góralczyk, J.Zajaczkowski) *European Union and Asia, Latin America and Sub-Saharan Africa – Different Regions, Particular Policies* (autor części dotyczącej regionu Ameryki Łacińskiej oraz Afryki Subsaharyjskiej) w: D. Milczarek, A. Adamczyk, K. Zajączkowski (red.), *Introduction to European Studies. A New Approach to Uniting Europe*, Centre for Europe, University of Warsaw, Warsaw 2013, s. 581–626,
   - *Uwarunkowania ekonomiczne a członkostwo Turcji w Unii Europejskiej* w: A. Szymański (red.), *Turcja i Europa. Wyzwania i Szanse*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2011, s. 69–88,
   - *Relacje między ChRL a Unią Europejską w dobie globalizacji* w: J. Nakonieczna, J. Zajączkowski (red.), *Azja Wschodnia i Azja Południowa w stosunkach międzynarodowych. Bezpieczeństwo-gospodarka-cywilizacja*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, s. 525–539,

b) pobyty badawcze w chińskich, indyjskich i indonezyjskich ośrodkach naukowych:
   - Manipal Academy of Higher Education, Department of Geopolitics and International Relations (2016 listopad – tydzień),
   - Univeristy of Calcutta, Institute of Foreign Policy Studies (2013, listopada – tydzień),

- Xiamen University – Faculty of International Relations/Department of Chinese Language and Literature (trzykrotnie: 2012 – dwa tygodnie, 2011 – miesiąc, 2010 – miesiąc),
- Airlangga University (Indonezja)/Faculty of Social and Political Sciences (2010 – miesiąc),

c) pobyty badawcze (tygodniowe) w tureckich ośrodkach naukowych:
- Ankara University – Faculty of Political Science oraz Ankara University European Union Research Centre (2012),
- Istambul University, Faculty of Political Sciences (2010),
- Marmara Universitesi w Stambule, Department of Political Science and International Relations (2009),

d) konferencje i seminaria międzynarodowe organizowane z tureckimi oraz azjatyckimi partnerami akademickimi (zobacz: wykaz dorobku habilitacyjnego):

Moje badania dotyczące stosunków UE z państwami/regionami określanymi mianem „rynków wschodzących" bazowało na założeniu, że na dzień dzisiejszy najbardziej realne wydają się być wizje przyszłego świata przewidujące stopniowe przechodzenie do nowej, wielobiegunowej struktury stosunków międzynarodowych. W tej strukturze potencjały polityczne i ekonomiczne podzielone będą bardziej równomiernie między kilka ośrodków, bez wyraźnej dominacji Zachodu. Przedmiotem moich dociekań w tym obszarze badań było więc ukazanie fenomenu dynamicznie się rozwijających się gospodarek Chin, Indii, Turcji i Brazylii (na tle Ameryki Łacińskiej) i z tym związany wzrost ich politycznego znaczenia w stosunkach międzynarodowych. Opisałem zwłaszcza potencjał ekonomiczny każdej z tych gospodarek. Celem moich badań w tym zakresie była wszechstronna analiza stosunków UE z wybranymi „rynkami wschodzącymi", ukazanie ich ram instytucjonalnych, jak i rozszerzającego się zakresu przedmiotowego tychże relacji. Na podstawie zebranych danych dążyłem do pokazania w wyżej wymienionych artykułach tendencji i procesów, a także wyzwań, które charakteryzują stosunki UE z Turcją, Chinami i Ameryką Łacińską (Brazylią). W konkluzjach swoich badań stwierdziłem jednoznacznie, że dynamika i skala zmian w polityce oraz gospodarce światowej wymagają wytyczenia szerszego pola współpracy między UE a Południem. Wyzwaniem dla Europy jest więc nie tylko zaprojektowanie docelowej wizji czym ma być Europa za lat kilkanaście, ale także efektywne wykorzystanie mechanizmów w ramach polityki zewnętrznej UE, w tym wobec nowych rynków wschodzących.

3.1.2. Rola Polski w kształtowaniu polityki wschodniej UE na przykładzie Ukrainy

Badania nad tym zagadnieniem obejmują: jeden artykuł w czasopiśmie zagranicznym oraz realizację dwóch międzynarodowych projektów badawczych, a także liczne pobyty na Ukrainie (dokłada lista tych pobytów, a także konferencji w wykazie dorobku habilitacyjnego).

W skład tych badań wchodzą:

a) artykuł naukowy:
   - *Ukrainian Crisies – European and Polish Perspectives* [w:] „Calcutta Historical Journal" vol. 31 no. 2/2015 (udział 50%, 1,5 arkusza),

b) międzynarodowe projekty badawcze pt.:
   - „Europeizacja studiów wyższych na Ukrainie jako zaplecze dla reformowania administracji publicznej". **Grant Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP** w ramach konkursu „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2012",
   - „Kierunkowskaz na Zachód. Ukraińska młodzież u bram Europy". Grant **Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP** w ramach konkursu „Promocja wiedzy o Polsce 2011",

c) pobyty badawcze na Wydziale Stosunków Międzynarodowych i w Instytucie Integracji Europejskiej Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu im. Iwana Franki,
   - wizyta studyjna/naukowa w ramach programu Erasmus w dniach 20–26 maja 2018 r.,
   - wizyty związane z wykładami i zajęciami w 2011 r., 2012 r., 2016 r. (dwukrotnie),

d) konferencje i seminaria międzynarodowe organizowane z ukraińskimi partnerami akademickimi

Badania te zawierały aspekty teoretyczno-porządkujące w formie artykułu naukowego oraz aspekty empiryczno-praktyczne w postaci projektów i pobytów badawczych/konferencyjnych. W artykule przedstawiłem (wraz z O. Barburską) zwięzłą analizę genezy, skutków i przyszłych perspektyw stosunków polsko-ukraińskich w kontekście polityki wschodniej UE i kryzysu ukraińskiego. W konkluzjach stwierdziłem, że możliwości dalszego rozszerzenia UE na wschód (w tym na Ukrainę) są raczej wyczerpane. Nie zmieni się to nawet pomimo pozycji takich państw, jak Polska, która uważa rozszerzenie UE na wschód za kluczowe dla jej interesów. W aspekcie funkcjonalnym i empirycznym głównym efektem (rezultatem) projektów w ramach grantów MSZ RP było wzmocnienie współpracy z ukraińskimi środowiskami akademickimi poprzez serię specjalistycznych warsztatów, spotkań oraz konferencji, a także wydanie dwóch publikacji książkowych (więcej w wykazie dorobku habilitacyjnego). Byłem inicjatorem i jestem głównym koordynatorem sieci badawczej (powstałej w ramach grantu MSZ z 2011 r.) mającej na celu umacnianie stosunków polsko-ukraińskich w środowiskach opiniotwórczych. Byłem także głównym organizatorem i pomysłodawcą wszystkich realizowanych przez Centrum Europejskie UW w latach 2011–2018 konferencji/seminariów z Wydziałem Stosunków Międzynarodowych i z Instytutem Integracji Europejskiej Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu im. Iwana Franki (więcej w wykazie dorobku habilitacyjnego).

3.2. Działalność międzynarodowa: pobyty badawcze i wykłady

W latach 2009–2019 w ramach licznych międzynarodowych programów naukowych i dydaktycznych odbyłem ponad **20 wizyt studyjnych** (pobyty od 1 tygodnia do 1 miesiąca) jako profesor wizytujący na uczelniach **w krajach UE** (Włochy, Grecja, Francja, Rumunia, Łotwa, Hiszpania) i **poza UE, w Europie** (Rosja, Ukraina, Turcja), a także **w Azji** (Indie, Indonezja, Chiny). (Lista wszystkich pobytów w wykazie dorobku habilitacyjnego). Wyjazdy te były realizowane w ramach takich programów, jak:

- Erasmus i Erasmus Plus
- Erasmus – Mobilność edukacyjna z krajami partnerskimi (KA107/2018) i (KA107)
- Erasmus Mundus External Cooperation Window (programy: EM ECW LOT 14 i EM ECW LOT 11)
- „Nowoczesny Uniwersytet – kompleksowy program wsparcia dla doktorantów i kadry dydaktycznej Uniwersytetu Warszawskiego"
- Granty MSZ RP lub w ramach dotacji MSZ RP, i innych środków UE.

Wizyty te były motywowane następującymi przesłankami: a) badawczymi b) dydaktycznymi c) instytucjonalnymi.

a) Pobyty badawcze były okazją do praktycznego zbadania moich zainteresowań, i skonfrontowania mojej wiedzy z Koleżankami i Kolegami z innych uczelni. Pozwoliły mi na pogłębienie moich badań. W ramach tych wizyt miałem możliwość rozmów z licznym gronem badaczy i pracowników tychże uczelni. Stanowiły one (jak i same wizyty) znaczący i wartościowy element w realizowanych przeze mnie badaniach. Podczas wizyt przeprowadzałem zazwyczaj kwerendę biblioteczną.

b) W wymiarze dydaktycznym podczas tych wizyt przeprowadzałem cykl wykładów (w zależności, od programu od 5, 8 do 15 godzin). Ich zakres tematyczny można podzielić na pięć obszarów: Stosunki zewnętrzne UE; UE w globalnym ładzie politycznym i gospodarczym; Wyzwania i zagrożenia dla UE; Polska polityka zagraniczna, zwłaszcza w kontekście członkostwa w UE; polityka UE wobec państw Azji, Ameryki Łacińskiej i Afryki. Wykłady te obejmowały szeroką tematykę, od kwestii polityczno-instytucjonalnych, poprzez ekonomię i kwestie bezpieczeństwa, a kończąc na polskiej polityce.

c) Podczas pobytów badawczych podejmowałem rozmowy na temat wzmocnienia instytucjonalnej współpracy między naszymi uczelniami (wydziałami) oraz pogłębienia relacji naukowych oraz badawczych UW z różnymi ośrodkami (m.in. poprzez organizowanie wspólnych międzynarodowych konferencji/seminariów).

3.3. Konferencje i seminaria międzynarodowe i krajowe

W okresie 2009 (od września, czyli po uzyskaniu stopnia doktora) – 2019 (do kwietnia) wziąłem czynny udział (wystąpienia/referaty) w **72.** konferencjach i seminariach międzynarodowych i krajowych (na **92.** wszystkich od 2004 r.). Warto podkreślić, że zdecydowana większość to konferencje/seminaria **międzynarodowe, aż**

50. Wśród tych 72. **organizowałem lub współorganizowałem 16 z nich (13 o charakterze międzynarodowym)**.

Obszar tematyczny moich wystąpień w dużym stopniu pokrywał się z zagadnieniami prezentowanymi w głównym osiągnięciu, jak i też obejmował szersze kwestie, do których odnosiłem się w punkcie 3.1. Najogólniej rzecz ujmując, moje wystąpienia na konferencjach i seminariach naukowych koncertowały się na następujących problemach: główne wyzwania polityki zagranicznej UE; Unia Europejska jako aktor globalny i uczestnik stosunków międzynarodowych; polityka rozwojowa UE; Unia Europejska wobec wschodzących mocarstw, w szczególności wobec ChRL i Indii; stosunki UE - Afryka Subsaharyjska, zarówno w aspektach politycznych (np. misje i operacje UE), jak i wymiarze ekonomicznym i rozwojowym; stosunki UE-USA-Chiny w nowym globalnym ładzie; teoretyczne aspekty studiów europejskich; polska pomoc rozwojowa, Polska a rynki wschodzące w Afryce, polityka wschodnia UE, rola Polski w kształtowaniu polityki wschodniej UE na przykładzie Ukrainy (dokłada lista w wykazie dorobku habilitacyjnego).

Spośród konferencji międzynarodowych, brałem aktywny udział (z referatem) w dużych kongresach międzynarodowych, np. w 8 Paneuropejskim Kongresie Stosunków Międzynarodowych pt. *One International Relations or Many? Multiple Worlds, Multiple Crises* (2013), czy w VI Światowym Forum Naukowym i Ekonomicznym w Szanghaju pt. *Economic Globalization and the Choice of Asia: Market, Government and Global Governance* (2011). Inspirującym wydarzeniem, w którym uczestniczyłem, wśród licznego grona badaczy ze Stanów Zjednoczonych, Azji i Europy była międzynarodowa konferencja naukowa pt. *The External Relations of the European Union: Historical and Contemporary Perspectives,* w Melbourne, w 2009 r.

Brałem udział we wszystkich najważniejszych kongresach naukowych w Polsce. Dwukrotnie uczestniczyłem w Kongresie Europeistyki, w Warszawie i w Szczecinie (występując z referatami, a także organizując panele tematyczne). Byłem na Kongresie Politologii w Lublinie, a także Kongresie Afrykanistów Polskich, w Obrze, gdzie miałem przyjemność podczas obu tych wydarzeń zaprezentować wyniki (lub też zamiary) swoich badań. Uczestniczyłem również w VII Konwencji Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych, w Krakowie.

3.4. Projekty badawcze

W latach 2009–2019 zrealizowałem jako kierownik i główny wykonawca **trzy granty** MSZ RP, **jeden grant NCN** i **jeden** Komisji Europejskiej. W tym samym czasie brałem udział jako uczestnik w **jedenastu** międzynarodowych projektach badawczych.

Grant NCN i Komisji Europejskiej były lub są ściśle związane z przedmiotem moich zainteresowań badawczych wskazanym w głównym osiągnięciu. Dotyczył on szeroko pojętych stosunków UE z państwami Afryki Subsaharyjskiej, choć ujętych w różnych perspektywach.

Grant NCN OPUS 4 (PANEL HS4). pt. *Teoretyczne, instytucjonalne i empiryczne uwarunkowania oraz przesłanki wykorzystania potencjału ekonomicznego i możliwości rozwojowych krajów afrykańskich przez polską gospodarkę* był realizowany w latach 2013–2015. Pełniłem w nim funkcję **głównego wykonawcy**. Wdrażanie

projektu składało się m.in. z cyklu seminariów metodologicznych, udziału w konferencjach międzynarodowych dotyczących tematyki projektu i wyjazdu studyjnego na szczyt UE-Afryka w Brukseli. Głównym **rezultatem projektu** było **powstanie książki** pt. *Potencjał gospodarczy i możliwości rozwojowe Afryki. Polska perspektywa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2017 (więcej o książce w punkcie 2.3.2.2, a o wdrażaniu w 2.3.3.1., a także w wykazie dorobku habilitacyjnego).

Biorę udział jako główny wykonawca w projekcie Komisji Europejskiej pt. *EU India Think Tanks Twinning Initiative 2018* (UE-Indie: Inicjatywa Partnerstwa think tanków) nadzorowanym przez Delegaturę UE w Indiach (EU Delegation to India). W inicjatywie biorą udział najlepsze europejskie i indyjskie think tanki (uczelnie) m.in. Chatham House, the Royal Institute of International Affairs, Federal Trust UK, Global Public Policy Institute oraz Clingendael – Netherlands Institute of International Relations, Jawaharlal Nehru University (JNU), Manipal Academy of Higher Education, The Institute for Defence Studies and Analyses (IDSA). Celem projektu jest zacieśnienie współpracy badawczej i naukowej pomiędzy tymi jednostkami, a także opracowanie wspólnych tekstów i rekomendacji dla UE (Komisji Europejskiej i Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych) dotyczących relacji wzajemnych i aktualnych problemów globalnych świata. Inicjatywa zakłada udział w konferencjach, round tables, oraz warsztatach organizowanych przez Delegaturę UE w Indiach między wrześniem 2018 a październikiem 2019 r. w New Delhi oraz Brukseli. Efektem mojej pracy w ramach projektu **będzie ekspertyza** w formie tekstu naukowego (o objętości 1,2, arkusza wydawniczego) pt. *Cooperation between EU and India on Africa – possibilities and chances*. W ramach projektu odbyłem dwie wizyty. W dniach 6–11 stycznia 2019 r. przebywałem w New Delhi. Podczas tej wizyty odbyłem spotkanie z członkami konsorcjum projektowego, wziąłem udział w dorocznej konferencji think tanków z UE i Indii pt. *EU and India: Partners in shaping global affairs*, organizowanej m.in. przez Delegację UE w Indiach; brałem udział w największej międzynarodowej konferencji w Indiach dotyczącej współczesnych problemów świata, Raisina Dialogue 2019 (https://www.orfonline.org/raisina-dialogue/), z udziałem ponad 600 osób, z ponad 90 krajów (m.in. były prezydent Afganistanu, H. Karzaj; były premier Wielkiej Brytanii, T. Blair); spotkałem się z Rektorem Jawaharlal Nehru University (JNU), Prof. Chintamani Mahapatra oraz wygłosiłem referat podczas seminarium zorganizowanego przez JNU dotyczącego współczesnych stosunków transatlantyckich w erze Trumpa; spotkałem się z Ambasadorem Polski w Indiach. Natomiast w dniach 1–2 kwietnia br. odbyłem wizytę w Brukseli. Obejmowała ona: prezentację wersji roboczej mojej ekspertyzy, spotkania z przedstawicielami Rady UE, Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych i Instytutu Studiów nad Bezpieczeństwem UE (ISSEU), spotkanie członków konsorcjum projektowego z szefem Służby ds. Instrumentów Polityki Zagranicznej. Następne spotkanie konsorcjum planowane jest na październik w New Delhi.

W 2018 r. byłem kierownikiem międzynarodowego projektu badawczo-naukowego pt. „Polsko-Czeskie forum akademickie o kulturze i tożsamości europejskiej przeszłość, teraźniejszość, przyszłość" **w ramach grantu Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.** Funkcję tę pełniłem razem z doc. Jana Plaňavová-Latanowicz.

Projekt trwał od 1 kwietnia 2018 r. do 31 grudnia 2018 roku. Partnerami projektu po stronie czeskiej były renomowane instytucje naukowo-badawcze: Instytut Państwa i Prawa Czeskiej Akademii Nauk; Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Karola w Pradze; Instytutu Stosunków Międzynarodowych w Pradze, Uniwersytetu Ekonomicznego w Pradze. Głównym celem projektu była intensyfikacja polsko-czeskiej debaty wśród społeczności akademickiej dotyczącej szeroko pojętej problematyki tożsamości europejskiej i przyszłości UE. W ramach projektu: a) zorganizowałem (razem z doc. J. Plaňavová-Latanowicz) dwa seminaria naukowe oraz spotkanie w formule round table, b) wydałem publikację („Studia Europejskie" 2019, nr 1), której byłem redaktorem naukowym (razem doc. J. Plaňavová-Latanowicz).

Byłem **kierownikiem dwóch międzynarodowych** projektów badawczych dotyczących Ukrainy w ramach **grantów MSZ RP**, odpowiednio w 2012 r. pt. „Europeizacja studiów wyższych na Ukrainie jako zaplecze dla reformowania administracji publicznej" i w 2011 r. pt. „Kierunkowskaz na Zachód. Ukraińska młodzież u bram Europy" (więcej o tych projektach, ich wdrażaniu i rezultatach w punkcie 3.1.2. i wykazie dorobku habilitacyjnego).

Ponadto w latach 2010–2019 brałem udział **jako uczestnik w 11. projektach** badawczych lub badawczo-dydaktycznych (**10. z nich miała charakter międzynarodowy**), finansowanych przez UE lub krajowe środki budżetowe, w ramach takich programów, jak m.in.: „Jean Monnet Centre of Excellence" Programu Erasmus+, Erasmus + Jeam Monnet Program, Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w wyniku konkursów „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej" 2017, 2016, 2015, EU India Action Plan Suport Facility, Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Moje uczestnictwo w nich polegało m.in. na przygotowaniu artykułów do książek, organizowaniu seminariów, występowaniu na konferencjach będących integralną częścią danego projektu, przygotowaniu sylabusów, i koordynacji współpracy instytucjonalnej (więcej o tych projektach w wykazie dorobku habilitacyjnego).

3.5. Umiędzynarodowienie badań

Prowadzone przeze mnie cechują się dużym stopniem umiędzynarodowienia. Przejawia się to także w następujących działaniach. W okresie 2010–2019 CE byłem **współredaktorem 3 monografii (publikacji zbiorowych) w języku angielskim**. Książki te były adresowane na rynek zagraniczny: były wysłane do ponad 200 ośrodków badawczych w USA, Europie, i Azji (w ramach dotacji BST oraz dotacji rektorskich). Ponadto opublikowałem **jedno opracowanie w formie monografii w języku angielskim dla Europejskiego Trybunału Obrachunkowego** Unii Europejskiej, a także przygotowuję **opracowanie (artykuł ekspercki, 1,5 arkusza) dla Komisji Europejskiej i Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych**. W latach 2010–2019 opublikowałem **12 artykułów w języku angielskim**. Współpracuję naukowo i dydaktycznie z liczącymi się **europejskimi partnerami Erasmus. W latach 2010–2019 CE brałem udział w licznych konferencjach i seminariach międzynarodowych.** Istotnym bodźcem uwzględnienia tendencji zachodzących w studiach europejskich na świecie jest także mój udział w **międzynarodowych**

projektach badawczych i w **międzynarodowych sieciach badawczych** Ponadto stale współpracuję z **uczelniami azjatyckimi i ukraińskimi**. Ukazałem to w punktach 3.2, 3.3., 3.4.

3.6. Działalność dydaktyczna

Synergia między badaniami a dydaktyką

Dydaktyka i badania naukowe stanowią dwa powiązane ze sobą obszary mojej aktywności na uniwersytecie i w pracy zawodowej, które wzajemnie na siebie oddziałują. Podstawowym moim zadaniem jest z jednej strony kształcenie studentów pragnących pogłębić swoją wiedzę na temat szeroko pojętych stosunków zewnętrznych UE i jej relacji z poszczególnymi regionami świata, z drugiej prowadzenie badań naukowych z tego zakresu. Takie ścisłe powiązanie tych dwóch obszarów umożliwia mi przekazywanie aktualnego stanu wiedzy, a jednocześnie przygotowywanie autorskich programów zajęć. Bazują one nie tylko na klasycznych, podstawowych materiałach, ale, co w przypadku studiów II stopnia ważne, bo w swoich założeniach przygotowujących do badań, także na literaturze specjalistycznej, zawężonej często do szczegółowych problemów, oraz odnoszącej się do bardziej cząstkowych podejść teoretycznych. **Wykorzystuję wyniki badań (także tych wchodzących w skład osiągnięcia naukowego) w procesie kształcenia**, co pozwala na zapewnienie jedności merytorycznej i funkcjonalnej badań naukowych z dydaktyką. Kształcenie studentów jest więc nierozerwalnie związane z prowadzonymi przez mnie badaniami naukowymi.

Synergia między międzynarodową współpracą badawczą a dydaktyką

Międzynarodowa współpraca badawcza przejawiająca się w moim przypadku realizacją projektów i grantów badawczych o charakterze międzynarodowym, a także udziałem w licznych konferencjach i seminariach międzynarodowych oraz odbytymi stażami (stypendiami) w zagranicznych ośrodkach naukowych **pozwala mi w jeszcze większym stopniu stosować nowe formy i metody dydaktyczne, co w znaczny sposób wpływa na realizowany przeze mnie program kształcenia**. Podczas wyjazdów do uczelni w Europie lub Azji (poza oczywistymi kwestiami związanymi z badaniami naukowymi) dążę do pozyskania pogłębionej wiedzy na temat organizacji procesu dydaktycznego, metod dydaktycznych i koncepcji merytorycznych zajęć. Pozyskana tak wiedza była kilkakrotnie podstawą do wprowadzania przeze mnie innowacyjnych elementów do zajęć dydaktycznych. Ponadto doświadczenia zdobyte dzięki pracy ze studentami zagranicznymi i w trakcie wyjazdów zagranicznych przekładają się na jakość moich zajęć kursowych. **Ponadto stała współpraca z uczelniami azjatyckimi** (z Indii: JNU, Manipal University i University of Calcutta oraz z Chin: Xiamen University) **w istotny sposób determinuje formułowanie koncepcji programowych tychże zajęć**. Współpraca z nimi pozwala bowiem mi na spojrzenie na Europę z innej perspektywy, wychodząc poza ścisłe ramy UE i Europy, co ma szczególne znaczenie w kontekście procesów aktualnie zachodzących na scenie globalnej i w kontekście trudności w procesach integracyjnych (kryzysach wewnątrz) Unii Europejskiej. Ważnym elementem realizowanych przeze mnie zajęć dydaktycznych jest zapraszanie na nie wykładowców z zagranicy, a także praktyków

życia społecznego, zazwyczaj pracowników administracji państwowej lub pracowników instytucji międzynarodowej.

Skala i zakres wykładanych przedmiotów dydaktycznych i promotorstwo

W latach 2009–2019, a więc od czasu uzyskania tytułu doktora do chwili obecnej prowadzę (prowadziłem) następujące przedmioty kursowe: Unia Europejska w stosunkach międzynarodowych (wykład); Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa UE (wykład); UE a najważniejsze rynki wschodzące (wykład); polityka rozwojowa i humanitarna UE (konwersatorium); międzynarodowe stosunki polityczne (konwersatorium) i jego zmodyfikowana wersja globalny wymiar stosunków międzynarodowych (konwersatorium); Unia Europejska wobec światowego kryzysu finansowego (konwersatorium); The European Union in International Relations (wykład dla studentów Erasmusa); The European Union and Developing Countries (wykład dla studentów Erasmusa). **Prawie wszystkie przedmioty są (były) ściśle związane z problemami przedstawionymi i określonymi w przedłożonym do oceny cyklu habilitacyjnym. Niejako są ich odzwierciedleniem, czego wyrazem jest chociażby fakt prowadzenia zajęć dydaktycznych dotyczących poszczególnych elementów składowych stosunków zewnętrznych UE**. Nawet w przypadku przedmiotów, takich jak międzynarodowe stosunki polityczne, globalny wymiar stosunków międzynarodowych, Unia Europejska wobec światowego kryzysu finansowego, które bezpośrednio nie pokrywają się z badaniami wchodzącymi w skład osiągnięcia naukowego to potencjał i zakres tematyczny tychże badań i wyników z nim związanych powoduje, że w pewnych aspektach wykorzystuję je podczas ww. zajęć dydaktycznych. Program kształcenia realizowanych przeze mnie przedmiotów dydaktycznych odzwierciedla więc podstawowe pojęcia, zakres i charakter moich badań dotyczących stosunków zewnętrznych UE. Jednocześnie poszukuję wciąż nowych form i metod dydaktycznych, które, z jednej strony, pozwolą mi lepiej prezentować złożoną tematykę aktywności UE w świecie, a z drugiej – w bardziej efektywny sposób trafią do studentów.

Istotnym elementem związanym z procesem dydaktycznym i będącym jego integralną częścią jest opieka naukowa nad studentami. W tym zakresie wskazać należy na moje dokonania jako promotor prac licencjackich i ich recenzent, a także promotor pomocniczy pracy doktorskiej.

Byłem promotorem pomocniczym pracy doktorskiej mgr. Bartosza Konrada Jankowskiego pt. Polityka rozwojowa Unii Europejskiej wobec państw grupy Afryki, Karaibów i Pacyfiku w ramach umowy o partnerstwie z Kotonu. Była ona napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Radosława Zenderowskiego i obroniona na Wydziale Nauk Historycznych i Społecznych UKSW (czerwiec 2017 r.).

Od października 2009 r. do chwili obecnej prowadzę w Centrum Europejskim Uniwersytetu Warszawskiego na kierunku europeistyka – studia europejskie **autorskie seminarium licencjackie pt. Stosunki zewnętrzne Unii Europejskiej – dyplomacja, handel, polityka rozwojowa** (podobnie jak resztę moich zajęć dydaktycznych). Sam tytuł seminarium wskazuje, że jest ono powiązane z moimi badaniami naukowymi. We wskazanym wyżej okresie byłem promotorem **121 prac licencjackich i recenzentem**

124 takich prac oraz recenzentem 63 prac magisterskich. Od października 2019 r. będę prowadził seminarium licencjackie na zmodyfikowanym i połączonym (z Instytutem Europeistyki UW) kierunku studiów europeistyka, realizowanym wspólnie przez CE i Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych UW. W wykazie dorobku habilitacyjnego znajduje się liczba wypromowanych w danym roku osób.

3.7. Działalność ekspercka i popularyzatorska

Ważnym elementem aktywności związanej z moimi badaniami oraz zainteresowaniami naukowymi jest prowadzona przeze mnie szeroko pojęta działalność ekspercka oraz popularyzatorska. Pozwala ona łączyć wiedzę naukową z jej stosowaniem w życiu społeczno-gospodarczym. Działalność ta w moim przypadku obejmuje pięć obszarów aktywności: a) opracowanie ekspertyz dla przedstawicieli rządów i instytucji międzynarodowych, b) współpracę jako ekspert z mediami publicznymi i komercyjnymi, w programach informacyjnych i informacyjno-publicystycznych o tematyce międzynarodowej) współpracę z Centrum Stosunków Międzynarodowych – jednym z najlepszych polskich think tanków, d) wykłady gościnne lub specjalistyczne dla młodzieży licealnej, e) realizację trzeciej misji Uniwersytetu Warszawskiego (popularyzacja wiedzy wśród niestandardowych odbiorów usług uczelni)

a) **Przygotowałem dwie ekspertyzy**:
   – dla ministrów spraw zagranicznych krajów Grupy Wyszehradzkiej nt. *Opportunities for Central-European countries in the African policy of the EU and the possibility of the reinforced participation of their companies in the implementation of EU Development Aid Schemes in Sub-Saharan Africa* (ekspertyza stanowi jedną z publikacji wchodzących w skład osiągnięcia naukowego [nr 17], w punktach 2.3.2.4. i 2.3.3.1. więcej o jej zawartości merytorycznej i zleceniodawcach).
   – dla Komisji Europejskiej i Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych (w tym dla Delegatury UE w Indiach) nt. *Cooperation between the EU and India on Africa – possibilities and chances*. Ekspertyza napisana wspólnie z prof. Arvindem Kumarem z Manipal Academy of Higher Education w ramach projektu Komisji Europejskiej *EU India Think Tanks Twinning Initiative 2018* (UE-Indie: Inicjatywa Partnerstwa think tanków). Prezentacja jej wersji roboczej odbyła się 2 kwietnia br. w Brukseli, podczas spotkania z przedstawicielami Rady UE, Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych i Instytutu Studiów nad Bezpieczeństwem UE (ISSEU). Natomiast przedstawienie ostatecznej wersji ekspertyzy nastąpi jesienią 2019 r., podczas spotkania w New Delhi, w Delegaturze UE w Indiach (więcej o samym projekcie w punkcie 3.4, a także w załączniku).
b) **Jest stałym komentatorem (analitykiem) najważniejszych programów o tematyce międzynarodowej** w Polskim Radiu (program 1 – m.in.: w magazynach „Polska i świat, „Więcej świata"; program 2 – magazyn „Puls świata", program 3 – m.in. „Raport o stanie świata", Polskie Radio24), Polsat News (m.in. magazyn „Dzień na Świecie", wcześniej „To był dzień na

świecie"), TVN24 i TVN24BIS, TVP INFO (m.in.: magazyn „Studio Zachód"). Poza omawianymi tam zagadnieniami związanymi z moim głównym osiągnięciem naukowym (o czym wspomniałem już w punkcie 2.3.3.2), poruszam też w audycjach radiowych i telewizyjnych tematy odnoszące się do bieżącej sytuacji międzynarodowej.

c) **Od lat blisko współpracuję z Centrum Stosunków Międzynarodowych (CSM)**, jak też, w nieco mniejszym stopniu, integralnie z nim związanym ośrodkiem analitycznym Think Tank. Jest to dwojakiego rodzaju współpraca. Opisana wcześniej (punkt 2.3.3.2), a dotycząca bezpośrednio moich zainteresowań badawczych i występowania w roli eksperta w pracach CSM (zwłaszcza odnośnie kwestii polskiej ekspansji w Afryce i roli UE w świecie). Drugi wymiar, ma charakter organizacyjny i polega na koordynowaniu i współorganizowaniu z CSM (wspólnie z CE UW) różnego rodzaju seminariów/spotkań itp., np.: debaty panelowej nad książką *European Union on the Global Scene: United or Irrelevant?* (kwiecień 2016); obchodów 20–lecia CSM (lipiec 2016); seminarium *Clash with civilizations* zorganizowane w grudniu 2016 r., z prof. S. Babonesem jako *keynote speaker*.

d) **Biorę także aktywny udział w różnego rodzaju przedsięwzięciach popularyzujących** wiedzę naukową wśród **młodzieży licealnej**. Uważam to za ważny aspekt mojej działalności szerzącej wiedzę z zakresu studiów europejskich. Regularnie, od roku akademickiego 2015/16 prowadzę zajęcia pt. Stosunki międzynarodowe i problemy świata w ramach cyklu kursów przygotowujących młodzież licealną do egzaminów maturalnych z WOS-u, organizowanych przez CE UW, a od roku 2019 r. wspólnie z WNPiSM UW. Natomiast w ramach międzynarodowego projektu L'Académie du Jeune Européen (AJE) – Akademia Młodego Europejczyka, jego I. (2013–2015) i II. (2017–2018) edycji, prowadziłem zajęcia popularyzujące wiedzę nt. procesów integracji europejskiej w szkołach ponadgimnazjalnych, także współredagowałem publikację zbiorową oraz przygotowywałem materiały seminaryjne na potrzeby tychże kursów (więcej o tym projekcie w wykazie dorobku habilitacyjnego).

e) Od lutego 2019 r. **jestem członkiem zespołu lidera projektu pt. „Uniwersytet Warszawski dla Juniorów i Seniorów"**. Projekt realizuje trzecią misję Uniwersytetu Warszawskiego (popularyzacja wiedzy wśród niestandardowych odbiorów usług uczelni) i **jest prowadzony z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój finansowanego przez Komisję Europejską**. Potrwa do 15 września 2021 r. W projekcie mam wyznaczone trzy zadania. Pierwszym jest opracowanie dwóch konspektów metodycznych kursów szkoleniowych dla osób kwalifikujących się do Uniwersytetu Drugiego Wieku oraz dla młodzieży, drugim – przygotowanie podręcznika nt. *stosunków UE i Polski z państwami Azji, Ameryki Łacińskiej i Afryki*, do jednego z kursów podnoszącego kluczowe dla rynku pracy kompetencje oraz trzecim – przeprowadzenie serii szkoleń. Projekt realizowany jest w formule partnerskiej (z 3 partnerami zewnętrznymi). **Pełnię funkcję członka Rady Partnerstwa z**

ramienia Uniwersytetu Warszawskiego (więcej o tym projekcie w wykazie dorobku habilitacyjnego).

3.8. Działalność recenzyjna i członkostwo w komitetach redakcyjnych i stowarzyszeniach naukowych

Jestem członkiem **czterech towarzystw naukowych,** a także zasiadam **w komitetach redakcyjnych czterech** czasopism naukowych wydawanych poza Polską (Turcja, Łotwa, Indie, Rumunia), byłem także **zastępcą redaktora naczelnego jednego z czasopism naukowych**, jestem członkiem **zespołów recenzentów czterech najważniejszych polskich** czasopism z zakresu stosunków międzynarodowych, studiów europejskich, i studiów afrykanistycznych, z kilkoma natomiast współpracuję okazjonalnie. Podejmowana ww. aktywność pozytywnie wpływa na mój rozwój naukowy. Jest istotnym elementem działalności badawczej.

a) W latach 2015–2018 pełniłem funkcję zastępcy redaktora naczelnego kwartalnika naukowego „**Studia Europejskie**" (od nr 3/2015 – do nr 1/2018). Do chwili obecnej natomiast zasiadam w radach naukowych następujących zagranicznych czasopism naukowych: ***Calcutta Historical Journal***, University of Calcutta (od maja 2016) ***Journal of Economics and Management Research***, University of Latvia (od maja 2016); ***Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi / Marmara University Journal of Political Science*** (od vol.4, nr 2, 2016,wrzesień); ***On-line Journal Modelling the New Europe,*** Faculty of European Studies (Babes-Bolyai University Cluj-Napoca, Romania) (od listopada 2018 r.).

b) W moim dorobku naukowym istotnym punktem jest przygotowywanie recenzji. Jestem członkiem zespołu recenzentów w następujących czasopismach naukowych: „**Rocznik Strategiczny**" (od 2014 r.); „**Stosunki Międzynarodowe – International Relations**" (od 2015 r.), „**Przegląd Europejski**"; „**Afryka**". Wszystkie one są punktowane na tzw. liście B MNISW. W szczególności do dwóch pierwszych przygotowuję regularnie po jednej/dwie recenzje do numeru. Bardzo cenię taką formę aktywności naukowej. Ponadto recenzowałem artykuły do: „**Przeglądu Zachodniego**", „**Teka Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych**".

c) Jestem członkiem następujących towarzystw naukowych:

- **Polskiego Stowarzyszenie Badań Wspólnoty Europejskiej (PECSA)** – pełnię funkcję wiceprezea zarządu PECSA (od czerwca 2013 r.). PECSA działa przy Szkole Głównej Handlowej (prezes: prof. dr hab. Ewa Latoszek), należy do międzynarodowej sieci European Community Studies Association – ECSA, która została powołana przez Komisję Europejską w celu promowania integracji europejskiej jako kierunku nauczania. Sieć ECSA obejmuje swoim zasięgiem geograficznym krajowe oddziały w 28 państwach członkowskich Unii Europejskiej oraz w 32 państwach trzecich. W ramach mojej współpracy z PECSA realizuję (realizowałem) wiele projektów, m.in.: „L'Académie du Jeune Européen 2 (AJE) – Akademia Młodego Europejczyka 2", „Facing the Challenges in European Union.

Rethinking of EU Education and Research for Smart and Inclusive Growth". Współorganizuję też w ramach PECSA konferencje i seminaria (więcej o tych projektach i konferencjach w wykazie dorobku habilitacyjnego).

- **Polskiego Towarzystwa Studiów Europejskich** – w ramach współpracy z PTSE brałem aktywny udział, merytoryczny i organizacyjny, w dwóch Ogólnopolskich Kongresach Europeistyki (więcej w punkcie 3.3. i w wykazie dorobku habilitacyjnego).
- **Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych** – w ramach PTSM działam jako wiceprzewodniczący sekcji Studiów Europejskich, a także jestem członkiem sekcji Badań Afrykańskich.
- **Polskiego Towarzystwa Afrykanistycznego** – członkostwo w tym stowarzyszeniu pozwala mi rozszerzyć krąg badań na wiele innych, poza politologicznymi, obszarów. PTAfr jest bowiem stowarzyszeniem interdyscyplinarnym w obrębie nauk humanistycznych i społecznych i zrzesza specjalistów z różnych dziedzin. W ramach PTAfr wziąłem m.in. udział w seminarium afrykanistycznym (organizowanym wspólnie przez Katedrę Języków i Kultur Afryki UW), gdzie wygłosiłem referat pt. *Stosunki UE - Afryka Subsaharyjska w post-2008 porządku międzynarodowym: w kierunku strategicznego partnerstwa czy neokolonialnego paternalizmu?*.

3.9. Działalność kierowniczo-organizacyjna

a) Od 1 września 2016 r. pełnię **funkcję Zastępcy Dyrektora Centrum Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego ds. badań naukowych i współpracy międzynarodowej**. W ramach swoich obowiązków doprowadziłem do podpisania (lub przedłużenia) łącznie kilkunastu umów o współpracy naukowej i dydaktycznej z partnerami zagranicznymi, w ramach programu Erasmus Plus m.in.: z Freie Universität (Interdisciplinary Institute for East European Studies), z Universität Leipzig (Institute for Political Science), z Universitatea Babes-Bolyai (Faculty of European Studies). Z tą ostatnią uczelnią byłem inicjatorem podpisania MoU. Podjąłem także starania o zintensyfikowanie współpracy między UW a partnerami z Chin i Indii. Ponadto doprowadziłem do podpisania porozumienia między CE UW i SGH dotyczącego rozwijania wszechstronnej współpracy przy realizacji projektu „Centre of Excellence at Warsaw School of Economics on European Union's Security and Stability in a New Economic, Social & Geopolitical Settlement", współfinansowanego przez Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA) Unii Europejskiej (więcej o projekcie w wykazie dorobku habilitacyjnego). W trakcie pełnienia przeze mnie funkcji Zastępcy Dyrektora Centrum Europejskie uzyskało również osiem projektów badawczo-naukowych (w większości inspirowałem do ich napisania i nadzorowałem ich przygotowanie), finansowanych m.in.: przez NCN, NATO, NCBR, MSZ RP. Choć nie we wszystkich formalnie uczestniczę (-yłem) to koordynuję (-owałem) je wszystkie. Wymaga tego

ich specyfika i potrzeba stałego kontaktu z Biurem Rektoratu i podległymi mu jednostkami, jak Biuro Obsługi Badań czy Biuro Współpracy z Zagranicą.

b) **Koordynowałem i nadzorowałem** z doc. Anną Ogonowską **wizytację Polskiej Komisji Akredytacyjnej w Centrum Europejskim Uniwersytetu Warszawskiego**, która miała miejsce w listopadzie 2016 r. Została ona bardzo dobrze przygotowana organizacyjnie i merytorycznie, co docenił zespół wizytujący (CE uzyskało we wszystkich kategoriach ocenę pozytywną). Miałem także duży wkład w przygotowanie wstępnego raportu samooceny programów studiów na potrzeby PKA, zwłaszcza w zakresie powiązania dydaktyki z badaniami.

c) Od października 2017 r. **jestem członkiem Zespołu Zapewniania Jakości Kształcenia Centrum Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego**. Brałem udział w przygotowaniu dwóch planów działań projakościowych na lata 2017/2018 i 2018/2019 finansowanych z budżetu centralnego Uniwersytetu Warszawskiego. Wykonuję także wszystkie cykliczne obowiązki członka Zespołu wynikające z przepisów wewnętrznych Uniwersytetu Warszawskiego.

d) Od listopada 2018 r. jestem **aktywnym członkiem zespołu opracowującego nowy program studiów na kierunku europeistyka – wspólnie z Wydziałem Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych** Uniwersytetu Warszawskiego. Przygotowanie tego programu jest realizowane w ramach Zintegrowanego Programu Działań Uniwersytetu Warszawskiego (projektu **Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój finansowanego przez Komisję Europejską**) i wraz z fazą wdrożenia będzie trwało do września 2021 r. Moim zadaniem było przygotowanie i poprowadzenie dyskusji fokusowej z interesariuszami wewnętrznymi i zewnętrznymi dla tego kierunku studiów oraz opracowanie wybranych elementów opisu programu, np. sylabusów.

Kamil Zajączkowski